

ORIGINAL RESEARCH PAPER

Evaluation of Policies of Urban Design Using the Multi Decision Method in the Areas of the Central District of Tabriz Metropolis

Soheila Hamidzadeh khiavi ^{1*}

1. Assistant Professor, Department of Art and Architecture, Shabestar Branch, Islamic Azad University, Shabestar, Iran

ARTICLE INFO	EXTENDED ABSTRACT
History Article: Received: 29 December 2024 Revised: 31 January 2025 Accepted: 28 February 2025	Introduction And Objectives: Today, urban development tends to the design and planning of cities, and it is an important key to achieve successful, lively, safe, stable and healthy cities, but the attention of urban design is only focused on the aesthetic, visual and appearance aspects, and the heart of concerns is only on the aspect While other important issues of urban design, such as optimizing energy consumption, paying attention to the development of public spaces and the development of sidewalks and bicycle paths, have been forgotten in regard to the role of people and their needs. The lack of specific design policies in development plans beyond the scope of urban design documents and policy making is one of the most important procedural, structural and institutional problems of the advancement of urban design documents in the planning system of Iran and as the main differences between the two planning systems in the field of urban design documents. Design policies are one of the determining and main parameters in the position of urban design documents in the planning system of countries. These policies should normally provide a basis for deciding on planning requests from applicants for construction permits. These policies make recommendations in the field of basic and general issues and issues such as scale, density, massing, height, landscape, overall appearance and connections between buildings and pay more attention to the local context, and details usually have no place in them. Design policies in functional, social and environmental issues are more prioritized. These policies are generally divided into range-oriented, site-oriented (local) and thematic design policies. Methodology: In this study, with a review of the theoretical foundations, design-oriented planning has been emphasized and urban design policies that should be considered and included in the content of design-oriented programs have been extracted. Guidelines for urban design policies required in the proposed development process. The scope of the design includes policies related to the urban design process, identity of places, in relation to public uses and mixed use, movement and access, visual landscape and biodiversity, high quality architectural process, as well as urban design policies in heritage protection. It includes cultural and historical. Therefore, in this research, the content of policies of local plans and the micro level of the central part of Tabriz city (region 8) was evaluated by Vicor method and comparison of averages. At first, the degree of importance of each policy according to experts in priority and have not had the same importance, which led to hierarchical analysis (AHP) and finally determining the weight of each of the urban design policies.
Keywords: Urban design quality, VIKOR, Central part of Tabriz city, Analytic hierarchy process	

* Corresponding Author: Soheila Hamidzadeh khiavi
 Email: hamidzadeh.so@gmail.com

	Results and Discussion: The findings of the research showed that the programs are not in the same row in terms of reflecting the policies and some of these programs, such as the plan for organizing the education block, the plan for the Miarymyar block, and the plan for landscaping and improving the quality of the bodies of the Islamic Republic Street, were assigned a higher rank. Finally, the next discussion focuses on some policies, such as the policy of paying attention to the context factor of historically valuable environments, providing a correct understanding of the context and ensuring the preservation of the features and quality of the visual landscape.ح Conclusion: The results of the research showed that the Vicor method and the comparison of averages can be used to evaluate the quality of urban design in the central and historical part of Tabriz city, and according to the potentials of these programs, it is possible to rank and, as a result, prioritize and re-plan. The preparation of such design-oriented programs was achieved. Also, urban designers should pay attention to the fact that only paying attention to providing an understanding of the context and providing a visual perspective is not enough, and other urban design policy criteria should be taken into account and a conclusion can be drawn. that in order to improve the quality of the design of urban spaces in the central part of Tabriz city, factors and policies that have been neglected, such as the policies of observing proportions according to the scale of development, creating commuting opportunities, paying attention to the basic principles of architecture, paying attention to the mental image of citizens, how Taking advantage of the design instructions, the optimization of energy consumption was noted. Highlight: • Identifying factors affecting the design quality of urban spaces in the central part of Tabriz.
--	---

Cite this article:

Hamidzadeh khiavi,S. (2025). Evaluation of Polices of Urban Design Using the Multi Decision Method in the Areas of the Central District of Tabriz Metropolis. *Journal of Organization Of Space Economy*, 2(7), 61-84.

© The Author(s)

Publisher: Islamic Azad University of Yadegar-e Imam Press

ارزیابی سیاست‌های طراحی شهری در نواحی بخش مرکزی کلان‌شهر تبریز با استفاده از مدل‌های تصمیم‌گیری چند معیاره

سهیلا حمیدزاده خیایو^{۱*}

۱. استادیار گروه هنر و معماری، واحد شبستر، دانشگاه آزاد اسلامی، شبستر، ایران

مشخصات مقاله	چکیده
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۰۹ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۱/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۱۰ واژگان کلیدی: کیفیت طراحی شهری، ویکور، بخش مرکزی شهر تبریز، تحلیل سلسله‌مراتبی	بیان مسئله: امروزه توسعه شهری به طراحی و برنامه‌ریزی شهرها تمایل دارد و کلید مهمی جهت دستیابی به شهرهای موفق، سرزنده، امن، پایدار و سالم است اما توجه طراحی شهری فقط به جنبه‌های زیبا شناسانه و بصری و ظاهری معطوف شده و دل‌نگرانی‌ها فقط به جنبه‌های کالبدی می‌پردازد. فقدان سیاست‌های طراحی مشخص در برنامه‌های توسعه فرادست اسناد طراحی شهری و سیاست‌گذاری از مهم‌ترین مشکلات رویه‌ای و ساختاری و نهادی پیشروی اسناد طراحی شهری در نظام برنامه‌ریزی ایران است و به‌عنوان اصلی‌ترین تفاوت‌ها میان دو نظام برنامه‌ریزی در زمینه جایگاه اسناد طراحی شهری مطرح می‌شود. هدف: هدف این مقاله، ارزیابی سیاست‌های طراحی شهری در نواحی بخش مرکزی کلان‌شهر تبریز با استفاده از روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره از جمله تحلیل سلسله‌مراتبی و ویکور در بخش مرکزی کلان‌شهر تبریز می‌باشد. روش: پژوهش حاضر از نظر هدف در دسته پژوهش‌های بنیادی-کاربردی قرار می‌گیرد که با روش توصیفی-پیمایشی انجام شده است. به‌منظور گردآوری اطلاعات موردنیاز این پژوهش به‌طور توأمان از دو شیوه اسنادی و پیمایشی استفاده می‌شود. برای وزن دهی و رتبه‌بندی مؤلفه‌ها از مدل‌های AHP و ویکور استفاده شده است. یافته‌ها و بحث: یافته‌های تحقیق نشان داد که برنامه‌ها از نظر انعکاس سیاست‌ها در یک ردیف قرار نمی‌گیرند و برخی از این برنامه‌ها مثل طرح ساماندهی بلوک تربیت، طرح بلوک میارمیار و طرح منظرسازی و ارتقای کیفی بدنه‌های خیابان جمهوری رتبه بالاتری به خود اختصاص دادند و در نهایت بحث بعدی به توجه زیاد به برخی از سیاست‌ها مانند سیاست توجه به عامل زمینه محیط‌های بارز تاریخی، ارائه درک درست از بافت و اطمینان از حفظ ویژگی‌ها و کیفیت چشم‌انداز بصری در رتبه بالایی قرار می‌گیرد. نتیجه‌گیری: جهت ارتقای کیفیت طراحی فضاهای شهری بخش مرکزی شهر تبریز باید به عوامل و سیاست‌هایی که مغفول واقع شده‌اند از جمله سیاست‌های رعایت تناسبات با توجه به مقیاس توسعه، ایجاد فرصت رفت‌وآمد، توجه به اصول اساسی معماری، توجه به تصویر ذهنی شهروندان، چگونگی بهره‌گیری از دستورالعمل‌های طراحی، بهینه‌سازی مصرف انرژی. نکات برجسته: شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت طراحی فضاهای شهری بخش مرکزی تبریز

ارجاع به این مقاله: حمیدزاده خیایو، سهیلا. (۱۴۰۴). ارزیابی سیاست‌های طراحی شهری در نواحی بخش مرکزی کلان‌شهر تبریز با استفاده از مدل‌های تصمیم‌گیری چند معیاره، نشریه ساماندهی اقتصاد فضا، ۲(۷)، ۸۴-۶۱

بیان مسئله

طراحی شهری از دیرباز با افزایش ارزش در توسعه شهری همراه بوده است. طراحی خوب برای سرمایه‌گذاران ارزش اقتصادی و برای تنظیم‌کننده‌ها و کاربران روزمره، ارزش اجتماعی و زیست‌محیطی می‌افزاید (Carmona et al. ۲۰۱۳). طراحی شهری خوب به دلیل ظرفیت آن در اطلاع‌رسانی سیاست‌های برنامه‌ریزی و ارتقای کیفیت فضایی و کنترل توسعه به حکمرانی خوب و مدیریت تغییر کمک می‌کند (مدنی پور، ۲۰۰۶). حجم فزاینده‌ای از ادبیات نقش مثبت طراحی شهری در توسعه یا بازسازی شهری یک بافت را گزارش کرده است (Hubbard ۱۹۹۵؛ Punter ۲۰۰۷؛ Littlefield ۲۰۱۰؛ Biddulph ۲۰۰۹؛ ۲۰۱۱)؛ و این امر به محتوای این طرح‌ها به‌ویژه اتخاذ سیاست‌های مناسب طراحی فضاهای شهری مربوط می‌شود. غفلت از دامنه شمول کیفیت‌های مدنظر و هدف طراحی شهری، در سیاست‌های اتخاذشده عملیاتی در طرح‌های فضای شهری نمود پیدا می‌کند از این‌رو ابتدا ابعاد کیفیت‌های طراحی شهری مورد توجه قرار می‌گیرد.

امروزه کیفیت در شهرها، به‌ویژه در کلان‌شهر کشورهای در حال توسعه از مهم‌ترین وجوهی است که به آن در طی چند دهه توسعه کمی، توجه نشده است. کیفیت در متون نظری و عملی طراحی شهری از اهمیت بسیاری برخوردار بوده و این مسئله خود نقش اساسی این رشته را در حل معضل‌های مبتلا به این شهرها نمایان می‌سازد. کیفیت یکی از مفاهیم محوری دانش و حرفه طراحی شهری بوده طبیعتاً از اهمیت نظری فراوانی برخوردار است. مقوله کیفیت محیط در طراحی شهری که به تعبیری هدف یا یکی از اهداف طراحی شهری محسوب می‌شود توجه بسیاری از نظریه‌پردازان را در دهه‌های اخیر به خود جلب کرده است. زمینه‌ی طراحی شهری، محیط شهری است. فضاهای شهری بخشی از محیط شهری را تشکیل می‌دهد به‌طور کلی بخشی است که طراحی شهری بدان می‌پردازد.

“پورتس در سال ۱۹۷۱ عنوان می‌کند که کیفیت محیطی مضمونی پیچیده است که ادراکات، تفکرات و ارزش‌های ذهنی را که برای اشخاص به گروه‌های مختلف متغیر است، در برمی‌گیرد.” (al et Kamp ۲۰۰۳p: ۶-۷). درست است که نمی‌توان به راحتی کیفیت فضاهای شهری را تعریف نمود، اما نظریه‌پردازان طراحی شهری بسیاری برای بیان و شناسایی عوامل و معیارهای کیفیت فضاهای شهری کوشیده‌اند. دهه‌های آخر قرن بیستم زمانی بود که مقوله کیفیت محیط مورد توجه نظریه‌پردازان و شهرسازان آوانگارد قرار گرفت. به گفته لینچ (۱۹۷۴) یکی از علل پدیدآورنده رشته طراحی شهری دغدغه‌های جوامع گوناگون در خصوص ارتقای کیفیت زندگی انسان و نقشی که طراحی شهری می‌تواند از طریق “ارتقای کیفیت محیط کالبدی همگانی” در آن داشته باشد، بوده است. لینچ حتی پا را فراتر گذاشته و بیان می‌دارد که “هدف اصلی طراحی شهری، ارتقای کیفیت محیط کالبدی انسان و از آن طریق ارتقای کیفیت زندگی است. (گلکار، ۱۳۷۸: ص ۷-۲۷).

لذا شناخت ابعاد طراحی شهری کمک مؤثری به حصول کیفیت آن می‌نماید. به صورتی که شناسایی طراحی شهری در تمام ابعاد آن، می‌تواند راهگشای ارتقای کیفیت فضاهای شهری موجود و طراحی فضاهای جدیدی شود که کیفیت در تمام ابعاد آن ساری و جاری ست. در نظام برنامه‌ریزی کنونی کشور ایران، به‌ویژه در طرح‌های توسعه شهری، تصویر چندان روشنی از حوزه عمل و فرایند تهیه و تحقق‌پذیری و نیز جایگاه قانونی طراحی شهری وجود ندارد. اسناد طراحی شهری که بیشتر باهدف ساماندهی و افزایش کیفیت‌های بصری و کالبدی تهیه شده‌اند، نتوانسته‌اند آن گونه که باید، فرصت‌ها و جنبه‌های رفتاری و زیبایی‌شناختی را - که به تعبیر لنگ (۲۰۰۵) هدف طراحی شهری جز آن نیست - توأمان برای شهروندان و بازدیدکنندگان از شهر به ارمغان آورند. اغتشاش در سیمای حجمی، نظم بصری، فرم کالبدی و شکل نگرفتن فضاها و مکان‌های عمومی باکیفیت مطلوب در چند دهه اخیر در بیشتر شهرهای کشور گواه بر این مدعاست. میزان اثربخشی اسناد طراحی شهری در افزایش سطح کیفیت زندگی و پیامدهای ناشی از اجرای اسناد را نیز می‌بایست به نکات مذکور افزود. به عبارت دیگر، پرسش این است که تا چه میزان اسناد طراحی شهری که با رویکرد افزایش کیفیت‌های بصری، کالبدی و عملکردی فضاها و مکان‌های شهری تهیه شده‌اند، توانسته‌اند تحقق بیابند و در افزایش ارتقای کیفی مکان‌ها تأثیر بگذارند. ارائه الگو و سازوکاری مشخص در زمینه جایگاه صحیح طراحی شهری در نظام برنامه‌ریزی درگرو شناخت و توجه به جایگاه طراحی شهری در نظام هدایت توسعه شهری است. این امر در طول دهه اخیر در نهادهای دولتی ایران مورد توجه فراوان بوده، ولی با این حال به توفیق چندان دست نیافته است. شاید بتوان گفت فقدان سیاست‌های طراحی مشخص در برنامه‌های توسعه فرادست اسناد طراحی شهری و سیاست‌گذاری از مهم‌ترین مشکلات رویه‌ای و ساختاری و نهادی پیشروی اسناد طراحی شهری در نظام برنامه‌ریزی ایران است و به عنوان اصلی‌ترین تفاوت‌ها میان دو نظام برنامه‌ریزی در زمینه جایگاه اسناد طراحی شهری مطرح می‌شود.

سیاست‌های طراحی از پارامترهای تعیین‌کننده و اصلی در جایگاه اسناد طراحی شهری در نظام برنامه‌ریزی کشور است. برای مثال در انگلستان این سیاست‌ها به‌طور معمول باید زمینه‌ای را برای تصمیم‌گیری در مورد تقاضاهای برنامه‌ریزی از سوی متقاضیان برای صدور پروانه ساخت و ساز فراهم آورد. این سیاست‌ها توصیه‌هایی را در زمینه مسائل و موضوعات اساسی و کلی نظیر مقیاس، تراکم، توده گذاری،

ارتفاع، منظر، سیمای کلی و ارتباطات میان ساختمان‌ها با یکدیگر و توجه بیشتر به بستر محلی مطرح می‌کنند و جزئیات معمولاً جایگاهی در آنها ندارد. سیاست‌های طراحی در مسائل کارکردی و اجتماعی و زیست‌محیطی در اولویت بیشتری قرار دارد. این سیاست‌ها به‌طور کلی به سیاست‌های طراحی محدوده محور، سایت محور (موضعی) و موضوعی تقسیم‌بندی می‌شوند. به‌طور مشخص، سیاست‌های طراحی به‌عنوان بخشی از سند راهبرد اصلی در اسناد برنامه توسعه (DPDs) تعریف می‌شوند و دربردارنده مشخصه‌های اصلی برای تهیه رهنمودهای برنامه‌ریزی تکمیلی [۴۴] (SPGs) تا پیش از سال ۲۰۰۴) و سپس اسناد طراحی شهری در قالب اسناد برنامه‌ریزی تکمیلی [SPDs] هستند. یکی از موارد طراحی و منظر شهری، فضای سبز شهری است. گسترش فضاهای سبز شهری می‌تواند ضمن تقویت منظر شهری و افزایش غنای حسی محیط‌های شهری، به کاهش آلودگی‌های شهری کمک شایانی کند. توزیع جغرافیایی پارک‌ها و همچنین کیفیت پوشش گیاهی پارک‌ها و امکانات داخل آنها و دسترسی مناسب از جمله پارامترهایی هستند که در برنامه‌ریزی فضاهای سبز شهری برای تأمین آسایش و سلامتی شهروندان باید مورد توجه قرار بگیرند.

در مقابل، در ایران سیاست‌های طراحی جایگاهی در طرح‌های توسعه شهری فرادست طراحی شهری (جامع و تفصیلی) ندارند. در سال ۱۳۸۸ وزارت مسکن و شهرسازی اقداماتی را در زمینه اصلاح و تکمیل و بازنگری در شرح خدمات طرح‌های جامع و تفصیلی و همچنین طراحی فضاهای شهری و هادی روستایی در دستور کار قرار داده است و احتمال می‌رود که در پیش‌نویس بازنگری شده شرح خدمات طرح‌های جامع و تفصیلی به‌عنوان سند فرادست، سیاست‌های مشخص طراحی جایگاه مطلوب بیابند.

تا پیش از سال ۲۰۰۰ اسناد طراحی شهری در انگلستان در سطوح باروها و شهرها و بخش‌ها به‌صورت اختیاری تحت عناوین مختلفی که بیش از ۱۰ عنوان سند را دربر می‌گرفت، در سطوح مختلف راهبردی و بخش‌ها و نواحی یا سایت‌های موضعی تقسیم‌بندی و تهیه می‌شد. از سال ۲۰۰۰ به بعد اسناد طراحی شهری در قالب رهنمودهای برنامه‌ریزی تکمیلی [SPGs] در سه سند، یکپارچه و طبقه‌بندی می‌شوند که عبارت‌اند از: چارچوب‌های طراحی شهری، دستور کارهای توسعه، راهنماهای طراحی. با تغییرات نظام برنامه‌ریزی در سال ۲۰۰۴، اسناد طراحی شهری در سلسله‌مراتب برنامه‌های توسعه و در حیطه اسناد برنامه‌ریزی تکمیلی (SPDs) قرار گرفتند. همچنان به اختیاری بودن تهیه اسناد خللی وارد نشد و در پاسخ به سیاست‌های مشخص طراحی، در سند راهبرد اصلی برنامه توسعه تهیه و تدوین می‌شود. علاوه بر اسناد مذکور، با مطرح‌شدن برنامه‌های جامع سه‌بعدی، در سال ۲۰۰۴ این اسناد نیز در حیطه اسناد طراحی شهری قرار گرفتند.

در مقابل، در ایران با تکیه بر متون قانونی موجود تا قبل از سال ۱۳۸۷، این سند فاقد جایگاه قانونی بود. نتایج حاکی از وجود ۶ دسته کلی از اسناد طراحی شهری است که عموماً ۱۳۷۰ تاکنون تهیه‌شده است (شکل ۵). با تصمیم شورای عالی شهرسازی و معماری بر اساس مصوبه ۱۳۸۷/۵/۷ با عنوان طراحی فضای شهری، سند طراحی فضای شهری به‌عنوان یک طرح توسعه در سلسله‌مراتب طرح‌های توسعه اضافه شد و به تصویب رسید. این اسناد در سلسله‌مراتب طرح‌های توسعه شهری، در ذیل طرح جامع و تفصیلی قرار می‌گیرند؛ بنابراین، جایگاه قانونی این اسناد را می‌توان فارغ از سابقه اسناد طراحی شهری که عموماً به‌وسیله نهادهای مختلف همچون شرکت عمران و بهسازی شهری در وزارت مسکن، سازمان زیباسازی و بهسازی محیط شهری وابسته به شهرداری‌ها و سازمان مسکن و شهرسازی در استان‌ها تهیه می‌شد و به دلیل فقدان جایگاه قانونی پس از تصویب در روند اجرا با مشکلات بسیاری روبرو می‌شد، به‌عنوان فصل مشترکی با جایگاه قانونی اسناد طراحی شهری در نظام برنامه‌ریزی انگلستان ترسیم کرد. با تصویب این مصوبه اسناد طراحی شهری را می‌توان در محورها (شامل خیابان‌ها و میدان‌ها، پهنه‌ها و بافت‌های ویژه و درنهایت ساماندهی سیما و منظر شهری تقسیم‌بندی کرد). لازم به ذکر است که تهیه اسناد بر اساس این مصوبه با کندی صورت می‌گیرد و عموماً تدوین اسناد بر اساس نظریات کارفرما و در قالب کلی اسناد شش‌گانه‌ای که از آنها نام‌برده شد، انجام می‌پذیرد. علت این موضوع، نبود شرح خدمات قانونی تهیه طرح‌های طراحی شهری در قالبی یکپارچه و بر مبنای مصوبه مذکور است. تاکنون پیش‌نویس شرح خدمات طراحی فضای شهری آماده‌شده، اما از مرحله تصویب نگذشته است. علاوه بر این، اقداماتی در خصوص تصویب سند راهبردی طراحی شهری در مقیاس شهر در دستور کار دفتر معماری و طراحی شهری قرار گرفته ولی این موضوع هنوز به اجرا درنیامده است (بنکدار و همکاران، ۱۳۹۱).

تبریز نیز که یکی از شهرهای بزرگ ایران و مرکز استان آذربایجان شرقی است از این موارد فوق‌الذکر دور نمی‌باشد این شهر بزرگ‌ترین شهر منطقه شمال غرب کشور و قطب اداری، ارتباطی، بازرگانی، سیاسی، صنعتی، فرهنگی و نظامی این منطقه شناخته می‌شود. براساس آخرین سرشماری مرکز آمار ایران که در سال ۱۳۹۰ صورت گرفته، شهر تبریز با جمعیتی بالغ بر ۱۴۹۴۹۹۸ نفر چهارمین شهر پرجمعیت ایران پس از شهرهای تهران، مشهد و اصفهان محسوب می‌گردد. این شهر به دلیل جای دادن بسیاری از کارخانجات مادر و بزرگ صنعتی در خود و نیز وجود بیش از ۶۰۰ شرکت قطعه ساز در آن، دومین شهر آلوده و نیز دومین شهر صنعتی کشور پس از تهران به شمار می‌رود و به دلیل صنعتی بودن، یکی از مهم‌ترین شهرهای مهاجرپذیر ایران محسوب می‌شود و بخش مرکزی این کلان‌شهر به دلیل مرکزیت و فضای شهری فعال شهر عرصه اجرای اکثر طرح‌های فضای شهری باسیاست‌های طراحی متعدد بوده است. حال سؤال

اساسی اینجاست که اختلاف سطح سیاست‌های طراحی مندرج در برنامه‌های طراحی فضای شهری در بخش مرکزی کلان‌شهر تبریز تا چه اندازه در مقایسه با مؤلفه‌های مهم طراحی عمیق است و وجود اختلاف متفاوت در درون برنامه‌های شهری قابل تأمل است و این موضوع مطالعه تطبیقی ارزیابی کیفیت طراحی شهری در نواحی بخش مرکزی کلان‌شهر تبریز را می‌طلبد.

هدف این مقاله، ارزیابی کیفیت طراحی شهری در نواحی بخش مرکزی کلان‌شهر تبریز با استفاده از روش ویکور و شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت طراحی فضاهای شهری بخش مرکزی تبریز و ارائه راهکارهایی جهت بهبود کیفیت سیاست‌های طراحی فضاهای شهری در این بخش از شهر است. در راستای اهداف فوق سؤالات تحقیق شامل موارد زیر است:

کدام برنامه‌ها از سیاست‌های لازم برای افزایش کیفیت طراحی شهری کمتری نسبت به مابقی برنامه‌های مرکزی کلان‌شهر تبریز برخوردار دارند؟

مهم‌ترین سیاست‌های عامل مؤثر بر کیفیت طراحی فضاهای شهری بخش مرکزی شهر تبریز کدامند؟ چگونه می‌توان موجب ارتقای اتخاذ سیاست‌های مناسب کیفیت طراحی فضاهای شهری بخش مرکزی شهر تبریز شد؟

پیشینه تحقیق

متیو کرمونا یکی از افرادی است که کوشیده تا ابعاد طراحی شهری را به‌طور کامل تشریح کند. او و همکارانش در سال ۲۰۰۳ در کتاب "مکان‌های عمومی - فضاهای شهری: ابعاد طراحی شهری"، "ابعاد طراحی شهری" را تشریح کرده آن را در شش بعد مطرح می‌کند: (بعد ریخت شناسانه (مورفولوژیک)، بعد ادراکی، بعد اجتماعی، بعد بصری، بعد عملکردی و بعد زمانی (Carmona et al. ۲۰۰۳: p vii). بعد ریخت شناسانه: مورفولوژی شهری مطالعه فرم و صورت زیست‌گاه‌هاست. توجه به مورفولوژی، طراحان شهری را در شناسایی الگوهای توسعه و فرآیندهای تحول محلی یاری می‌نماید. مورفولوژی شهری را می‌توان برحسب چهارعنصر کلیدی موردسنجش قرار داد کاربری زمین، ساخت ساختمان‌ها، الگوی قطعات زمین و الگوی خیابان‌ها. (Carmona ۲۰۰۳: p. ۱۶۱ et al).

در پژوهشی که "جان پانتر" و "متیو کرمونا" از سال ۱۹۹۱ در مورد محتوای طراحانه برنامه‌های توسعه شهری در انگلستان به عمل آورده و نتایج آن را به صورت‌های گوناگون، از جمله در سال ۱۹۹۷ در کتابی تحت عنوان "بعد طراحانه برنامه‌ریزی" منتشر ساختند، بحث کیفیت‌های طراحی شهری مندرج در برنامه‌های توسعه شهری مورد توجه قرار داشته است. پانتر و کرمونا با استفاده از روش "تحلیل محتوا"، هفتادوسه مورد از برنامه‌های توسعه شهری (plans development) (که در مقیاس‌های گوناگون در انگلستان تهیه و تصویب‌شده بودند را مورد بررسی قرار داده‌اند. هدف پژوهش مزبور، بازنشاسی چگونگی تدوین و ارائه سیاست‌ها و ضوابط مرتبط باکیفیت‌های محیطی و یا چنانچه از ترمینولوژی خود مؤلفین مزبور استفاده نماییم، بررسی "بعد طراحانه برنامه‌های توسعه شهری" در انگلستان بوده است.

فی جن (۲۰۱۶) در مقاله‌ای به بررسی بعد طراحی سیستم برنامه‌ریزی چین پرداخت و به طراحی شهری به‌عنوان ابزاری برای کنترل توسعه که باید در نظام برنامه‌ریزی جایگاهی داشته باشد توجه کرد. در چارچوب برنامه‌ریزی قانونی چین، عناصر طراحی که توسط طراحان و برنامه‌ریزان به‌عنوان بخشی از کنترل توسعه در نظر گرفته‌شده است و میزان پذیرش نتایج طراحی شهری در برنامه‌های قانونی خاص مورد بررسی قرار گرفته است. در این مقاله ۱۴ مورد طراحی شهری از نانجینگ را بررسی می‌کند که در ارتباط با برنامه‌های قانونی مربوطه بین سال‌های ۲۰۰۹ و ۲۰۱۳ تولیدشده‌اند. این مطالعه نشان می‌دهد که در چین، طراحی شهری با تعدادی چالش از جمله پوشش محدود عناصر طراحی، ناهماهنگی در اصول طراحی دنبال شده، ناسازگاری بین نتایج طراحی و برنامه‌های قانونی و دست‌کم گرفتن نقش طراحی شهری در فرآیند تحویل کنترل توسعه. بااین‌وجود، سال‌های اخیر شاهد افزایش استانداردهای طراحی شهری در کشور چین و شناسایی در حال ظهور نقش طراحی شهری در سیاست‌های برنامه‌ریزی محلی بوده باشند.

Eric Dawson و Marilyn Higgins & (۲۰۱۵) در مقاله‌ای به این سؤال پاسخ دادند که چگونه مقامات برنامه‌ریزی می‌توانند کیفیت را از طریق بهبود بخشند و فرآیند بررسی طراحی: درس‌هایی از ادینبورگ را تحت پوشش قرار داد. در این مقاله اشاره می‌کند که موضوع چگونگی در نظر گرفتن و بهبود کیفیت طراحی از طریق بررسی طراحی توسط مقامات برنامه‌ریزی پیچیده است - هیچ تعریف مطلق از طراحی خوب وجود ندارد و این فرآیند شامل طیفی از ذینفعان مختلف است که اغلب با علایق متفاوت یا رقیب هستند. از آنجایی که طراحی به جنبه برجسته‌تری از سیاست برنامه‌ریزی بریتانیا تبدیل شده است، شورای شهر ادینبورگ ابتکارات مختلفی را برای بهبود کیفیت توسعه جدید آغاز کرده است. این مقاله، بر اساس نظرسنجی از کسانی که هم سیستم را اجرا می‌کنند و هم از آن استفاده می‌کنند، به این نتیجه می‌رسد که بررسی طراحی توسط مقامات برنامه‌ریزی می‌تواند سهم ارزشمندی داشته باشد، اما مهارت‌ها و تخصص بازمین‌ها، هماهنگی مشاوره و رهبری مدیران ارشد و سیاستمداران عوامل مهمی هستند.

کوروش گلکار (۱۳۸۷)، در مقاله‌ای به بررسی، طراحی شهری سیاست‌گذار و طراحی شهری طرح ریز پرداخته است در این مقاله به ارائه الگوی عملیاتی همسانی برای استفاده در حوزه طراحی شهری سیاست‌گذار و نیز طراحی شهری طرح ریز مبادرت کرده است؛ که می‌تواند مبنایی برای ارزیابی طراحی شهری منطقه باشد.

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف در دسته پژوهش‌های بنیادی-کاربردی قرار می‌گیرد که با روش توصیفی-پیمایشی انجام شده است. محدوده مطالعاتی تحقیق، منطقه ۸ کلان‌شهر تبریز در استان آذربایجان شرقی (بخش مرکزی شهر تبریز) هست. به منظور گردآوری اطلاعات موردنیاز این پژوهش به‌طور توأمان از دو شیوه اسنادی و پیمایشی استفاده می‌شود. در شیوه کتابخانه‌ای علاوه بر جمع‌آوری اطلاعات مربوط به بنیان‌های نظری تحقیق که با مطالعه گسترده منابع داخلی و خارجی به دست می‌آید، همچنین در بخش میدانی نیز از تکنیک نظرسنجی از متخصصین استفاده می‌شود. در ابتدا این مقاله، از طریق مطالعه اسنادی مؤلفه‌های طراحی شهری و کیفیت‌های هدفه‌گانه زیرمجموعه آن، شاخص‌های سنجش کیفیت طراحی شهری را باهدف پیمایش میدانی استخراج نموده و در ادامه محور تاریخی فرهنگی شهر تبریز را بر این اساس مورد ارزیابی قرار داده است. در پیمایش میدانی محور فوق، کیفیت‌های طراحی شهری، همچون نفوذپذیری و حرکت، اختلاط کاربری، ایمنی و امنیت، همسازي با طبیعت، خوانایی و شخصیت بصری، مورد بررسی قرار می‌دهد و از این‌رو روشی تطبیقی به‌حساب می‌آید. برای رتبه‌بندی مؤلفه‌ها از مدل رتبه‌بندی ویکور استفاده شده است. چون روش ویکور منطبق بر نظرات خبرگان هست و به دلیل این که هدف شناسایی و تحلیل انعکاس سیاست‌های طراحی شهری در بخش مرکزی شهر تبریز است، محقق نیازمند جمع‌آوری اطلاعات از جامعه کارشناسان هست. لذا جامعه این پژوهش متخصصان و خبرگان در دسترس مستقر در شهر کلان‌شهر تبریز هست. این کارشناسان شامل کارشناسان آشنا به محتوای طرح‌های بخش مرکزی که شامل کارشناسان معاونت شهرسازی کلان‌شهر تبریز می‌باشند هست. به دلیل نامعلوم بودن تعداد جامعه آماری، فرمول کوکران برای جامعه نامعلوم استفاده شده و حجم نمونه‌گیری ۲۵ نفر تعیین شده است که تمام افراد متخصص شناسایی و پرسشنامه در اختیار آن‌ها قرار داده شده است.

مبانی نظری

مبانی نظری این مقاله بر اساس دو جریان فکری "تجربی انتقادی" و "تجربی نظری" قرار دارد جریان فکری تجربی انتقادی به‌نقد و بررسی شهرهای معاصر و کنونی می‌پردازد. نقد این جریان فکری بیشتر معطوف به آثار و فرایندهای برنامه‌ریزی‌های متداول و به‌ظاهر خدشه‌ناپذیری است که بدون هیچ‌گونه اعتراضی، درست و صحیح تلقی می‌شوند (Jacobs, 1961; Tibbalds, 1992). ایشان از اهمیت یافتن اتومبیل در شهر انتقاد می‌کنند و معتقدند که شهرها، امروزه بیشتر برای اتومبیل‌ها ساخته می‌شوند تا برای انسان‌ها (Jacobs, 1961; Tibbalds, 1992). جریان فکری انتقادی نظری برای دستیابی به اصول طراحی و برنامه‌ریزی صرفاً به یک جنبه خاص از بررسی فضاهای شهری تمرکز نمی‌کنند و ابعاد مختلفی را در نظر می‌گیرند. (Carmona et al., 2008 & 2003; Madanipour).

(۲۰۱۳؛ Mehta & Palazzo, 2020; PPS, 2000). آنها «فضای شهری موفق» را دارای چهار ویژگی اصلی می‌دانند: (الف) در دسترس است؛ (ب) مردم در آنجا مشغول فعالیت هستند؛ (ج) فضای راحت و آزادی است و تصویر ذهنی خوبی دارد؛ و (د) یک مکان قابل معاشرت است. (PPS, 2000). آنها به اهمیت وجود فضای عمومی در بافت شهری و استفاده از آن برای ایجاد ارزش در طراحی و برنامه‌ریزی شهری تأکید می‌ورزند و تأکید دارند که فضاهای عمومی موفق، بسیار خوانا و تحرک‌پذیرند و پیوندهای دیداری و اجتماعی خوبی را با نواحی اطراف خود برقرار می‌سازند. (Carmona, Latham, Swenarton Chatwin, 1996, &). می‌توان گفت افزایش «کیفیت عمومی بودن» فضا و چگونگی افزایش میزان این عمومیت و نیز جمع‌پذیری در فضاهای شهری، از اولویت‌های اصلی این جریان فکری است. (Carmona et al., 2003; Carmona et al., 1996; Madanipour, 2003 & 2013; PPS, 2000). این اصول، برای ساختن فضاهای شهری و هر چه اجرایی شدن نیازمند به‌کارگیری دیدی همه‌جانبه به موضوع فضاهای شهری دارد از قبیل جنبه‌های ریخت‌شناسی، ادراکی، تاریخی، کالبدی و ... دارد. همچنین نوعی گونه‌بندی در مورد عمل طراحی شهری وجود دارد که آن را در کلی‌ترین حالت به دودسته طبقه‌بندی می‌کند که شامل طراحی شهری سیاست‌گذار و طرح ریز است که در طراحی شهری سیاست‌گذار، سیاست‌های طراحی شهری مندرج در طرح جامع شهر، برنامه راهبردی در مقیاس کل شهر، چارچوب طراحی شهری در مقیاس ناحیه و دستور کار طراحی شهری در مقیاس سایت را شامل می‌گردد. (گلکار، ۱۳۸۷). در برنامه راهبردی طراحی شهر رامشار چهار هدف کلان در زمینه راحتی

زندگی، زیبایی و هویت معماری شهر، پایداری زیست‌محیطی و حفظ و تقویت بستر تاریخی شهر مطرح بوده که با مجموعه‌ای از سیاست‌های راهبردی طراحی شهری زمینه را برای تدوین نقشه راهبرد طراحی شهری فراهم می‌کند. (همان). این دید همه‌جانبه را همین‌طور می‌توان در نسخه تکامل‌یافته مدل کانتر (۱۹۷۷) (که توسط این نوشتار تحت عنوان "مدل مکان پایدار" ارایه گردیده نیز) دید که در آن کیفیت طراحی شهری متشکل از سه مؤلفه به نامگی "کیفیت تجربی - زیباشناختی"، "کیفیت عملکردی" و "کیفیت زیست‌محیطی" است.

• کیفیت قرارگاه های رفتاری (سازگاری فعالیت، زمان، فضا) • کیفیت سازگاری فرم شهری با کاربری ها، شبکه پیاده، سواره، شبکه اطلاع رسانی و ... • کیفیت ایمنی محیط برای فعالیت ها • کیفیت امنیت محیط برای فعالیت ها	مؤلفه عملکردی
• کیفیت "محیط کالبدی - فضایی" (محیط عینی) شامل استخوان بندی فضایی، سازمان کالبدی، جایگشت، توده - فضا، نقشه نولی، مواد و مصالح و ... • کیفیت "محیط ادراکی حسی" (محیط ادراکی) شامل کیفیت منظر عینی، تحلیل ساختار نمای شهری و ... • کیفیت "محیط ادراکی ذهنی" (محیط شناختی) شامل کیفیت منظر ذهنی (فضایی و زمانی) منظر ذهنی ارزیابانه، معانی انضمامی، سرزندگی و ...	مؤلفه تجربی - زیباشناختی
• کیفیت اقلیم خرد فضاهاى شهری (آسایش اقلیمی) شامل: آفتاب گیری، سایه اندازی، باد، رطوبت و ... • کیفیت اصوات، بو و رایحه محیط • کیفیت طراحی شهری پایدار • بازدهی مصرف منابع طبیعی (انرژی، زمین و ...) • تعادل اکوسیستم ها • تقلیل آلودگی ها (هوا، زمین، آب)	مؤلفه زیست محیطی

شکل ۱: مؤلفه‌های سازنده کیفیت طراحی شهری (گلکار، ۱۳۸۰: ۴۰)

طراحی شهری همچنین به‌عنوان سیاست عمومی مطرح است از منظر اقتصاد اجتماعی سیاسی، طراحی شهری به‌طور کلی به شکل شهری باهدف بیان کارکردهای مختلف یک شهر در جهت دستیابی به اهداف آن می‌پردازد. هدف آن اطمینان از این است که فرم شهری بیانگر معنای اجتماعی ارائه‌شده توسط بازیگران مختلف جامعه در یک فرآیند تغییر در طول زمان است (کاستلز ۱۹۸۳). به گفته مدنی پور (۲۰۰۶)، اهمیت طراحی شهری همچنین در توانایی آن برای رسیدگی به هر گونه تقسیم‌کار جدید، شکل دادن به فضاها، افزایش رقابت‌پذیری شهرها و مدیریت تغییرات نهفته است. بارنت (۱۹۷۴) برای تقویت نقش خود در توسعه شهری، از این موضوع حمایت کرد که طراحی شهری باید به‌عنوان سیاست عمومی برای کنترل توسعه شهری و ترویج طراحی ساختمان خوب و همچنین فضای عمومی اتخاذ شود. از آن زمان، مطالعات غنی تأثیر دستورالعمل‌های طراحی را مورد بررسی قرار داده‌اند و سؤالاتی در مورد میزان پوشش دادن سیاست‌ها و عمل به مسائل طراحی کافی و برآورده کردن اهداف طراحی در نظر گرفته شده است.

از دهه ۱۹۶۰، محققان شهری طیف وسیعی از اصول طراحی را برای دستیابی به اهداف کلی پایداری و حس مکان پیشنهاد کردند. اولین و تأثیرگذارترین آنها عبارت‌اند از ترویج کاربری مختلط و تنوع شهری توسط جاکوبز (۱۹۶۱) و اصول شکل شهری خوب لینچ (۱۹۸۱) از جمله سرزندگی، حس، تناسب، دسترسی و کارایی. اصولی مانند نفوذپذیری، تنوع، خوانایی، استحکام، تناسب بصری، غنا و شخصی‌سازی به‌خوبی در کتاب محبوب محیط پاسخگو (بنتلی و همکاران ۱۹۸۵) نشان داده‌شده و در مانیفست طراحی شهری Jacobs and

(Appleyard ۱۹۸۷) برجسته شده است. درحالی‌که شواهد تجربی برای اثبات اینکه آیا این اصول به‌طور جهانی قابل اجرا هستند موردنیاز است، استراتژی‌ها و ابزارهای خاص ارائه آنها در سیاست طراحی را می‌توان به‌طور چشمگیری در زمینه‌های خاص متفاوت نشان داد.

در زمینه بریتانیا، از زمان گزارش کارگروه شهری (۱۹۹۹)، اصولی از جمله شخصیت، تداوم محفظه، کیفیت قلمرو عمومی، سهولت حرکت، خوانایی، سازگاری و تنوع به‌طور گسترده در راهنماهای طراحی ملی مختلف ترویج و تفسیر شده است. به‌عنوان By Design (DETR ۲۰۰۰)، کتابچه راهنمای خیابان‌ها (چاپگر و کنترل‌کننده ملکه ۲۰۰۷VHMSO) و خلاصه طراحی شهری (Llewelyn-Davies ۲۰۰۰). این‌ها متعاقباً در انواع مختلفی از اسناد برنامه‌ریزی محلی تفسیر شده‌اند که اغلب عملکرد محور بوده و در قالب اسناد برنامه‌ریزی تکمیلی با تمرکز بر یک منطقه خاص یا یک موضوع خاص اتخاذ می‌شوند. در اروپا، بسیاری از کشورها دستورالعمل‌های طراحی تجویزی را برای اعمال کنترل طراحی اتخاذ کرده‌اند. به‌عنوان مثال، در فرانسه یک سیستم منطقه بندی در سطح محلی ایجاد شده است و توسعه توسط کمون‌های فردی از طریق Plan d'Occupation des Sols (Kropf ۱۹۹۶) اداره می‌شود. در اینجا، زمین به دسته‌هایی از پهنه‌ها تقسیم می‌شود که از ساخته شده یا شهری گرفته تا ساخته نشده یا طبیعی را شامل می‌شود که کدهای طراحی بر این اساس تهیه می‌شوند. در سیستم برنامه‌ریزی آمریکای شمالی، منطقه بندی و کدهای طراحی مرتبط به همراه قدرت قانونی نیز یک مکانیسم کنترلی محبوب برای ارائه اصول طراحی هستند. شناخته‌شده‌ترین مجموعه کدها، کد هوشمند شهرنشینان جدید (ZDPZ & Co ۲۰۰۷) است که به دلیل دقت در کنترل مورد تحسین قرار گرفته است، اما به دلیل سختی و عدم شناسایی مکان‌ها موردانتقاد قرار گرفته است. کدهای طراحی نیز در برخی از پروژه‌های آزمایشی در انگلستان آزمایش شده‌اند (کارمونا، مارشال و استیونز ۲۰۰۶).

به‌طور کلی، طراحی شهری با عناصر ادراکی (مناظر شهری، نماهای مهم و خطوط افق)، فرم‌های شهری (تراکم، ارتفاع ساختمان، توده، مقیاس، نوع ساختمان، دانه‌های شهری و نور خورشید)، فضاها عمومی در رابطه با کاربری مختلط، جرم و جنایت سروکار دارد؛ و ایمنی، دسترسی و هنر عمومی (پانتر و کارمونا ۱۹۹۷). برای درک روش‌هایی که چارچوب برنامه‌ریزی چین با مسائل طراحی سروکار دارد، مهم است که اهداف و اصول توسعه اتخاذ شده توسط برنامه‌ریزان و طراحان و عناصر طراحی تحت پوشش سیستم را بررسی کنیم. همچنین بررسی مکانیسم تحویل کنترل توسعه مشخص شده در سیستم برنامه‌ریزی ضروری است.

رویه‌هایی که در بالا توضیح داده شد یک موقعیت ایده‌آل را تشکیل می‌دهند که در آن دفتر برنامه‌ریزی محلی در موقعیت نسبتاً قوی از نظر تصمیم‌گیری قرار دارد. در واقعیت، اگر مثلاً تقاضای یک منطقه خاص برای توسعه زیاد باشد یا نظر رهبر شهر قوی باشد، اغلب قدرت برنامه‌ریزان به خطر می‌افتد. به‌عنوان مثال، به دلیل ظرفیت مالی محدود، دولت‌های محلی گاهی از توسعه‌دهندگان املاک برای تأمین زیرساخت‌های عمومی کمک می‌خواهند و در عوض زمین شهری را برای استفاده انحصاری توسعه‌دهندگان اختصاص می‌دهند (Po ۲۰۰۱). در چنین مواردی، توسعه‌دهندگان قدرت غالب بر توسعه دارند. این امر همچنین در مناطقی که نیاز به بازسازی فوری دارند اتفاق افتاده است، همان‌طور که در توسعه مجدد منطقه Taipingqiao در شانگهای (چن ۲۰۱۱) مشهود است. علاوه بر این، تصمیم‌گیری‌های مهم اغلب تحت سلطه اراده سیاسی است (لیف و هو ۲۰۰۶؛ چن و توایتس ۲۰۱۳).

طراحی به‌عنوان یک موضوع برنامه‌ریزی

نقش طراحی در برنامه‌ریزی از ک شور دیگر متفاوت است، از جمله سطح کنترل قانونی و آموزش حرفه‌ای برنامه‌ریزان (برای مثال نگاه کنید به Punter, ۱۹۹۹a, ۲۰۰۳, ۲۰۰۷). به‌عنوان خلاصه‌ای از ویژگی‌های اساسی طراحی خوب، کمیسیون معماری و محیط ساخته شده (CABE) و کمیسیون طراحی ولز (DCfW) به تعریف ویترویوس از "کالا، استحکام و لذت" (CABE, 2006a, p. 14; DCfW, 2006, p. 13). طراحی خوب می‌تواند زیبا، کاربردی و پایدار باشد و درعین حال به حل مشکلات محیطی و تأثیرگذاری بر رفتار انسان کمک کند (Plater-Zyberk, 1994). طراحی خوب را باید از نظر ابعاد بصری، عملکردی، اجتماعی و محیطی دید (RTPI, ۲۰۰۲، ص ۴۶). روندهای اخیر در گسترش تعریف طراحی شهری به‌منظور در برگرفتن جنبه‌های عملکردی و زیبایی‌شناختی به برنامه‌ریزان کمک کرده است تا نقش خود را در فرآیند به‌عنوان طراح مکان‌ها به‌وضوح ببینند (مدنی پور، ۲۰۰۴، صص ii-i). تأکید تغییر یافته‌ای بر کیفیت طراحی از ظاهر بصری صورت گرفته است تا شامل ملاحظات پایداری گسترده‌تر و جنبه‌های برابری اجتماعی در مورد نحوه نگرش عمومی و تعامل با محیط خود شود (Donovan & Larkham, 1996, pp. 312-316). این امر از طریق درک بیشتر

حاصل شده است که طراحی خوب یا بد بر همه افراد تأثیر می‌گذارد و طراحی خوب می‌تواند کیفیت زندگی افراد را بهبود بخشد (CABE, 2006). طراحی نه تنها یک نگرانی مشروع بلکه یک هدف اولیه سیستم برنامه‌ریزی قانونی است.

نقش طراحی در برنامه‌ریزی انگلستان

اسکاتلند دارای یک پارلمان واگذار شده است که از سال ۱۹۹۹ در حال فعالیت است و قوانین برنامه‌ریزی جداگانه‌ای از انگلستان دارد، اما این دو سیستم به‌طور گسترده از نظر نقش طراحی مشابه هستند. سیستم برنامه‌ریزی «اختیاری» بریتانیا به این معنی است که تفسیر سیاست‌های طراحی می‌تواند فرآیند پیچیده‌ای باشد که منجر به ریسک و عدم اطمینان برای همه افراد درگیر در صنعت توسعه می‌شود. این در تضاد با سیستم‌های منطقه‌بندی است که کمتر مورد تفسیر قرار می‌گیرند و از نظر کاربری زمین و شدت توسعه بیشتر تجویز می‌شوند. با این حال، تمایز بین این دو سیستم، مطابق با روندهای جهانی برای معرفی اقدامات سیاست عمومی برای بهبود کیفیت طراحی مبهم است (Punter, 2007, p. 168). انگلستان در حال حاضر علاقه مجددی به طراحی از سوی حرفه برنامه‌ریزی، علایق توسعه، دولت مرکزی و محلی و ارگان‌هایی مانند کمیسیون معماری و محیط ساخته شده تجربه می‌کند (Carmona et al., 2002, p. 146). کمیسیون طراحی ولز و معماری Design Scotland برای پیشبرد دستور کار طراحی ایجاد شده است. این به دنبال دوره‌ای از دولت محافظه کار است که در آن سیاست دولت از امتناع مجوز برنامه‌ریزی به دلایل طراحی جلوگیری کرد (DOE, ۱۹۸۰). با این حال، به‌طور فزاینده‌ای به رسمیت شناخته می‌شود که "توسعه با طراحی نادرست همچنان ساخته می‌شود" (Scottish Executive, 2001a, p. 21) علیرغم انتشار دستورالعمل خط‌مشی طراحی.

از سال ۲۰۰۰، طراحی در راهنمای ملی انگلستان برجسته شده است، از جمله By Design که بیان می‌کند "طراحی خوب محور برنامه‌ریزی خوب است" و باید "نه فقط در مناطق حفاظت شده بلکه در همه جا" تشویق شود (CABE/DETR, ۲۰۰۰، ص ۹). بیانیه خط‌مشی برنامه‌ریزی به‌روز شده ۱ تأکید می‌کند که طراحی بخشی جدایی‌ناپذیر از اصلاحات برنامه‌ریزی است که ترویج می‌شود و به‌طور مبتدلی بیان می‌کند که "طراحی خوب از برنامه‌ریزی خوب جدا نیست" (ODPM, ۲۰۰۵، ص ۱۴). در اسکاتلند، دو سند اساسی در سال ۲۰۰۱ منتشر شد که نشان‌دهنده تعهد دولت به طراحی خوب بود: طراحی مکان‌ها و سیاستی در مورد معماری (اجرایی اسکاتلندی، ۲۰۰۱، b2000)، مورد دوم در سال ۲۰۰۷ به‌عنوان «میراث خود را بسازیم» (مجری اسکاتلندی، ۲۰۰۷). Designing Places طیفی از ذینفعان در فرآیند طراحی را مورد بحث قرار می‌دهد و توجه را به جبهه‌بازار برنامه‌ریزی جلب می‌کند، از جمله اهمیت خط‌مشی‌های طراحی مقامات محلی و راهنمای برنامه‌ریزی تکمیلی در قالب خلاصه، چارچوب، راهنما و طرح جامع. این امر باعث توسعه مهارت‌های طراحی شهری در مقامات محلی و انتصاب مشاوران طراحی شهری یا افسران طراحی واجد شرایط می‌شود (Scottish Executive, 2001a, p. 49).

نقش بازنگری طراحی در سیستم برنامه‌ریزی استاندارد توسعه را افزایش می‌دهد و از ساختمان‌های ضعیف جلوگیری می‌کند، طراحان را تشویق می‌کند تا از به خطر انداختن کیفیت اجتناب کنند، دیدگاه عمومی را در نظر می‌گیرد که در غیر این صورت ممکن است نادیده گرفته شود، منجر به تصمیم‌گیری پاسخگو توسط نمایندگان منتخب می‌شود و شکاف بین افراد و سلیقه حرفه‌ای را پر می‌کند. (Carmona, 1998, pp. 39-43). اهداف بازنگری طراحی به‌طور کلی با ارتقای کیفیت زندگی افراد، حفظ منحصربه‌فرد بودن یک مکان، حفظ سرزندگی، تضمین راحتی و ایمنی و سازگار ساختن توسعه جدید با محیط اطراف خود مرتبط است. (شیر، ۱۹۹۴، ص ۳). با این حال، نقش بازنگری طراحی، با طیف وسیعی از دیدگاه‌ها که بین آزادی و کنترل منحرف می‌شود، موضوعی نگران‌کننده بوده است (Plater-Zyberk, 1994, p. vii) و نیروهای بازار همچنان یک نیروی قدرتمند در تعیین شکل توسعه‌ای که در واقع اتفاق می‌افتد.

معرفی محدوده مورد مطالعه

شهر تبریز، مرکز استان آذربایجان شرقی در عرض جغرافیایی ۵، ۳۸ شمالی و طول جغرافیایی ۳۶، ۱۷ شرقی در منتهی‌الیه شرقی یا تقریباً جنوب شرقی جلگه تبریز و در پای کوه‌های عینان و سهند قرار گرفته است. حد شمالی شهر را کوه عینالی و جنوب آن را دامنه‌های شمالی توده آتشفشانی سهند و مشرق آن را ادامه کوه‌های عینالی تشکیل می‌دهد و در طرف غرب آن زمینه‌ای هموار جلگه تبریز گسترده شده است؛ بنابراین به‌عنوان مسئله‌ای پیچیده و چندوجهی است که حیات و عملکرد منطقه و کلان‌شهر را درگیر پارادوکس‌هایی جدی می‌نماید. تاریخی بودنش رویکرد حفاظت را، مرکز بودنش، رویکرد تقویت و توسعه و مرکزیت کلان‌شهر بودنش نیز ضرورت‌هایی نوین و خاص توسعه کلان‌شهری و در نهایت نیازهای ناشی از تقویت روابط فرا شهری را مطرح می‌سازد (طرح تفصیلی منطقه تاریخی تبریز، ۲۰۱۳۹۰).

یافته‌های تحقیق

تحلیل‌های پژوهش در سه مرحله به شرح زیر انجام گردیده است:

مرحله اول؛ سیاست‌هایی که در محتوای طرح‌های طراحی شهری گنجانیده می‌شوند به‌عنوان معیارهای ارزیابی تعیین می‌گردد

مرحله دوم؛ وزن هریک از معیارها با استفاده از روش AHP مشخص می‌شود.

مرحله سوم؛ رتبه‌بندی طرح‌ها و سیاست‌های طراحی شهری در بخش مرکزی با روش ویکور مشخص می‌شود.

تعیین معیارهای ارزیابی

مرحله اول سیاست‌هایی که در محتوای طرح‌های طراحی شهری گنجانیده می‌شوند به‌عنوان معیارهای ارزیابی تعیین می‌گردد.

شاخص‌های ارزیابی سیاست‌های طراحی شهری، ارائه درک درست از بافت، چگونگی بهره‌گیری از دستورالعمل‌های طراحی، ارتقای ویژگی‌های منحصربه‌فرد محدوده، رعایت تناسبات با توجه به مقیاس توسعه، بهینه‌سازی مصرف انرژی، ایجاد بدنه‌های متناسب با فضاهای عمومی و ایجاد فضاهای خلاقانه، توجه به تصویر ذهنی شهروندان، حمایت از کاربری مختلط، تأمین فضاهای شهری برای اوقات فراغت؛ ایجاد فرصت رفت‌وآمد؛ ترویج پیاده‌روی و دوچرخه سواری، اطمینان از حفظ ویژگی‌ها و کیفیت چشم‌انداز بصری، توجه به اصول اساسی معماری، توجه به عامل زمینه محیط‌های باارزش تاریخی

تعیین وزن هریک از معیارها با استفاده از روش AHP

در مرحله دوم وزن هریک از معیارها با استفاده از روش AHP مشخص می‌شود که شامل گام‌های زیر است:

گام اول تعیین اهمیت نسبی هر یک از معیارها

[illegible]

گام دوم: ماتریس مقایسات زوجی

شاخص	۱. ارائه درک درست از بافت	۲. چگونگی بهره‌گیری از دستورالعمل‌های طراحی	۳. ارتقای ویژگی‌های منحصر به فرد محدوده	۴. رعایت تناسب با توجه به مقیاس توسعه	۵. بهینه‌سازی مصرف انرژی	۶. ایجاد بدنه‌های متناسب با فضاهای عمومی و ایجاد فضاهای خلاقانه	۷. توجه به تصویر ذهنی شهروندان	۸. حمایت از کاربری مختلط	۹. تامین فضاهای شهری برای اوقات فراغت	۱۰. ایجاد فرصت رفت و آمد	۱۱. ترویج پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری	۱۲. اطمینان از حفظ ویژگی‌ها و کیفیت چشم‌انداز بصری	۱۳. توجه به اصول اساسی معماری	۱۴. توجه به عامل زمینه‌محیطی با ارزش تاریخی	وزن معیارها
۱. ارائه درک درست از بافت	0/14	0/03	0/05	0/03	0/05	0/05	0/05	0/05	0/05	0/05	0/05	0/05	0/05	0/14	0/13
۲. چگونگی بهره‌گیری از دستورالعمل‌های طراحی	0/03	0/02	0/10	0/06	0/06	0/06	0/06	0/06	0/06	0/06	0/06	0/06	0/06	0/03	0/02
۳. ارتقای ویژگی‌های منحصر به فرد محدوده	0/05	0/10	0/05	0/01	0/01	0/01	0/01	0/01	0/01	0/03	0/11	0/08	0/09	0/05	0/06
۴. رعایت تناسب با توجه به مقیاس توسعه	0/03	0/06	0/06	0/02	0/02	0/01	0/01	0/01	0/02	0/03	0/11	0/08	0/03	0/03	0/02
۵. بهینه‌سازی مصرف انرژی	0/05	0/06	0/06	0/02	0/03	0/02	0/01	0/02	0/02	0/03	0/02	0/03	0/03	0/03	0/02
۶. ایجاد بدنه‌های متناسب با فضاهای عمومی و ایجاد فضاهای خلاقانه	0/05	0/06	0/05	0/11	0/08	0/04	0/01	0/06	0/06	0/01	0/02	0/08	0/09	0/05	0/05
۷. توجه به تصویر ذهنی شهروندان	0/05	0/10	0/14	0/11	0/13	0/12	0/04	0/02	0/11	0/08	0/13	0/08	0/00	0/16	0/10
۸. حمایت از کاربری مختلط	0/05	0/06	0/05	0/11	0/08	0/04	0/11	0/06	0/06	0/08	0/11	0/08	0/09	0/05	0/07
۹. تامین فضاهای شهری برای اوقات فراغت	0/05	0/06	0/06	0/06	0/08	0/04	0/02	0/06	0/06	0/08	0/08	0/08	0/06	0/05	0/05
۱۰. ایجاد فرصت رفت و آمد	0/05	0/06	0/05	0/02	0/03	0/12	0/01	0/02	0/02	0/03	0/11	0/08	0/06	0/05	0/04
۱۱. ترویج پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری	0/05	0/06	0/23	0/06	0/13	0/12	0/01	0/17	0/17	0/13	0/11	0/02	0/00	0/05	0/09
۱۲. اطمینان از حفظ ویژگی‌ها و کیفیت چشم‌انداز بصری	0/05	0/06	0/05	0/06	0/08	0/04	0/11	0/06	0/06	0/08	0/06	0/08	0/09	0/05	0/08
۱۳. توجه به اصول اساسی معماری	0/05	0/02	0/02	0/02	0/03	0/01	0/01	0/02	0/03	0/01	0/01	0/03	0/03	0/05	0/02
۱۴. توجه به عامل زمینه‌محیطی با ارزش تاریخی	0/14	0/10	0/14	0/11	0/13	0/12	0/04	0/17	0/17	0/08	0/15	0/23	0/09	0/16	0/13
	7/01	48/00	22/00	47/33	39/33	25/20	28/21	17/87	17/87	37/81	19/75	13/07	32/29	6/29	

گام سوم: محاسبه میزان سازگاری

مقادیر وزنی	شاخص	0/131	0/018	0/061	0/023	0/025	0/054	0/099	0/065	0/054	0/099	0/065	0/054	0/039	0/088	0/083	0/023	0/13	مجموع مقادیر	وزن معیارها	مقادیر برداری	
۱. ارائه درک درست از بافت	۱. ارائه درک درست از بافت	0/13	۰/۰۹	0/18	0/11	0/07	0/16	0/30	0/20	0/16	0/30	0/20	0/16	0/16	0/12	0/26	0/25	0/07	0/13	2/23	0/131367323	16/984481
۲. چگونگی بهره گیری از دستورالعمل های طراحی	۲. چگونگی بهره گیری از دستورالعمل های طراحی	0/03	0/02	0/01	0/01	0/01	0/02	0/02	0/02	0/02	0/02	0/02	0/02	0/01	0/03	0/03	0/03	0/02	0/03	0/27	0/017542714	15/284084
۳. ارتقای ویژگی های منحصر به فرد محدوده	۳. ارتقای ویژگی های منحصر به فرد محدوده	0/04	0/09	0/06	0/11	0/12	0/05	0/03	0/07	0/01	0/03	0/07	0/05	0/04	0/02	0/02	0/08	0/07	0/04	0/89	0/060887298	14/570792
۴. رعایت تناسب با توجه به مقیاس توسعه	۴. رعایت تناسب با توجه به مقیاس توسعه	0/03	0/05	0/01	0/02	0/02	0/01	0/02	0/01	0/02	0/02	0/01	0/01	0/04	0/02	0/03	0/03	0/02	0/03	0/33	0/022601902	14/730269
۵. بهینه سازی مصرف انرژی	۵. بهینه سازی مصرف انرژی	0/04	0/05	0/01	0/02	0/02	0/02	0/02	0/02	0/02	0/02	0/02	0/02	0/04	0/02	0/03	0/03	0/02	0/03	0/37	0/024871576	14/727129
۶. ایجاد بدنه های متناسب با فضاهای عمومی و ایجاد فضاهای خلاقانه	۶. ایجاد بدنه های متناسب با فضاهای عمومی و ایجاد فضاهای خلاقانه	0/04	0/05	0/06	0/11	0/07	0/05	0/03	0/07	0/01	0/03	0/07	0/05	0/01	0/03	0/08	0/07	0/04	0/79	0/053501861	14/736591	
۷. توجه به تصویر ذهنی شهروندان	۷. توجه به تصویر ذهنی شهروندان	0/04	0/09	0/18	0/11	0/12	0/16	0/10	0/02	0/11	0/10	0/02	0/16	0/19	0/44	0/03	0/00	0/13	1/73	0/098595178	17/589953	
۸. حمایت از کاربری مختلط	۸. حمایت از کاربری مختلط	0/04	0/05	0/06	0/11	0/07	0/05	0/30	0/07	0/05	0/30	0/07	0/05	0/12	0/03	0/08	0/07	0/04	1/15	0/065291839	17/675173	
۹. تامین فضاهای شهری برای اوقات فراغت	۹. تامین فضاهای شهری برای اوقات فراغت	0/04	0/05	0/06	0/07	0/07	0/05	0/05	0/07	0/05	0/05	0/07	0/05	0/12	0/03	0/08	0/05	0/04	0/84	0/053731158	15/617362	
۱۰. ایجاد فرصت رفت و آمد	۱۰. ایجاد فرصت رفت و آمد	0/04	0/05	0/06	0/02	0/02	0/16	0/02	0/02	0/02	0/02	0/02	0/16	0/04	0/03	0/02	0/05	0/04	0/60	0/038508395	15/552702	
۱۱. ترویج پیاده روی و دوچرخه سواری	۱۱. ترویج پیاده روی و دوچرخه سواری	0/04	0/05	0/30	0/11	0/12	0/16	0/02	0/20	0/16	0/02	0/20	0/16	0/16	0/12	0/09	0/02	0/00	1/44	0/088197924	16/354709	
۱۲. اطمینان از حفظ ویژگی ها و کیفیت چشم انداز بصری	۱۲. اطمینان از حفظ ویژگی ها و کیفیت چشم انداز بصری	0/04	0/05	0/06	0/07	0/07	0/05	0/30	0/07	0/02	0/01	0/07	0/05	0/05	0/19	0/44	0/08	0/07	1/60	0/08292767	19/263146	
۱۳. توجه به اصول اساسی معماری	۱۳. توجه به اصول اساسی معماری	0/04	0/02	0/02	0/02	0/02	0/02	0/01	0/02	0/03	0/02	0/02	0/02	0/02	0/01	0/03	0/02	0/04	0/34	0/023213834	14/45998	
۱۴. توجه به عامل زمینه محیطی یا ارزش تاریخی	۱۴. توجه به عامل زمینه محیطی یا ارزش تاریخی	0/13	0/09	0/18	0/11	0/12	0/16	0/10	0/20	0/16	0/10	0/20	0/16	0/12	0/12	0/25	0/07	0/13	2/08	0/129935139	16/036913	

گام چهارم: تعیین سازگاری

شاخص تصادفی بودن (RI): منبع: حبیبی و همکاران، ۱۳۹۳: ۵۷

N	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
RI	۰	۰	۰/۵۲	۰/۸۸	۱/۱۰	۱/۲۴	۱/۳۴	۱/۴	۱/۴۴	۱/۴۸	۱/۵۱	۱/۵۳	۱/۵۵	۱/۵۷	۱/۵۸

شکل - شاخص تصادفی بودن

شاخص ناسازگاری

C.R = 0/096532806

باید کمتر از یک‌دهم باشد

مقادیر وزنی	0/131	0/018	0/061	0/023	0/025	0/054	0/099	0/065	0/054	0/054	0/088	0/083	0/023	0/13
شاخص	۱. ارائه درک درست از بافت	۲. چگونگی بهره‌گیری از دستورالعمل‌های طراحی	۳. ارتقای ویژگی‌های منحصر به فرد محدوده	۴. رعایت تناسبیات با توجه به مقیاس توسعه	۵. بهینه‌سازی مصرف انرژی	۶. ایجاد بدنه‌های متناسب با فضاهای عمومی و ایجاد فضاهای خلاقانه	۷. توجه به تصویر ذهنی شهروندان	۸. حمایت از کاربری مختلط	۹. تامین فضاهای شهری برای اوقات فراغت؛	۱۰. ایجاد فرصت رفت و آمد؛	۱۱. ترویج پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری	۱۲. اطمینان از حفظ ویژگی‌ها و کیفیت چشم‌انداز بصری	۱۳. توجه به اصول اساسی معماری	۱۴. توجه به عامل زمینه‌میطهای با ارزش تاریخی

بنابراین وزن معیارها برابر است با:

رتبه‌بندی طرح‌ها و سیاست‌های طراحی شهری در بخش مرکزی با روش ویکور

در این مرحله سوم رتبه‌بندی طرح‌ها و سیاست‌های طراحی شهری در بخش مرکزی با روش ویکور مشخص می‌شود.

اجرای ویکور برای رتبه‌بندی طرح‌ها از نظر در نظر گرفتن سیاست‌های طراحی شهری در بخش مرکزی شهر تبریز

جدول شماره ۴. تشکیل ماتریس تصمیم‌گیری

ماتریس تصمیم‌گیری	۱. ارائه ترک درست از بافت	۲. چگونگی بهره‌گیری از دستورالعمل‌های طراحی	۳. ارتقای ویژگی‌های منحصر به فرد محدوده	۴. رعایت تناسب با توجه به مفاهیم توسعه	۵. بهینه‌سازی مصرف انرژی	۶. ایجاد بدنه‌های متناسب با فضاهای عمومی و ایجاد فضاهای خللا	۷. توجه به تصویر ذهنی شهروندان	۸. حمایت از کاربری مختلط	۹. تأمین فضاهای شهری برای اوقات فراغت	۱۰. ایجاد فرصت رفت و آمد	۱۱. ترویج پیاده‌روی و دوچرخه سواری	۱۲. احیای از حفظ ویژگی‌ها و کیفیت چشم‌انداز بصری	۱۳. توجه به اصول معماری	۱۴. توجه به عامل زمینه محیطی
aj	۰/۱۳۱	۰/۰۱۸	۰/۰۶۱	۰/۰۲۳	۰/۰۲۵	۰/۰۵۴	۰/۰۹۹	۰/۰۶۵	۰/۰۵۴	۰/۰۳۹	۰/۰۸۸	۰/۰۸۳	۰/۰۲۳	۰/۱۳۰
طرح منظرسازی و ارتقای کیفی بدنه‌های خیابان جمهوری اسلامی	۴	۳	۵	۵	۵	۵	۰	۳	۲	۲	۲	۵	۲	۵
۱۱ طرح بازپرایی جداره‌های تاریخی شهر تبریز - راسته گرجی لر	۳	۰	۲	۳	۰	۵	۰	۵	۰	۰	۲	۵	۵	۰
۱۱ طرح بازپرایی جداره‌های تاریخی شهر تبریز - محور پاساژ	۲	۰	۲	۳	۰	۵	۰	۳	۰	۰	۲	۵	۵	۵
۱۱ طرح بازپرایی جداره‌های تاریخی شهر تبریز - مغازه‌های سنگی	۲	۰	۲	۳	۰	۵	۰	۵	۰	۲	۲	۵	۲	۳
۱۱ طرح بازپرایی جداره‌های تاریخی شهر تبریز - امام میدان ساعت	۲	۱	۰	۳	۰	۵	۰	۵	۰	۲	۰	۵	۵	۵
۱۱ طرح ساماندهی بلوک تربیت	۵	۵	۲	۵	۰	۵	۳	۵	۵	۲	۰	۵	۰	۵
۱۱ طرح مطالعاتی ارزیابی و مشارکت‌سنجی بافت فرسوده محله چخورلار تبریز	۵	۰	۳	۳	۰	۰	۰	۵	۰	۳	۰	۳	۲	۰
۱۱ طرح احیای بافت فرسوده بلوک گلستان	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۱ طرح بلوک میازمیر	۳	۰	۳	۳	۰	۵	۳	۳	۵	۵	۳	۵	۵	۵

جدول شماره ۵. ماتریس نرمال - به توان رساندن اعداد و جمع هر ستون

	۱. ارائه ترک درست از بافت	۲. چگونگی بهره‌گیری از دستورالعمل‌های طراحی	۳. ارتقای ویژگی‌های منحصر به فرد محدوده	۴. رعایت تناسب با توجه به مفاهیم توسعه	۵. بهینه‌سازی مصرف انرژی	۶. ایجاد بدنه‌های متناسب با فضاهای عمومی و ایجاد فضاهای خللا	۷. توجه به تصویر ذهنی شهروندان	۸. حمایت از کاربری مختلط	۹. تأمین فضاهای شهری برای اوقات فراغت	۱۰. ایجاد فرصت رفت و آمد	۱۱. ترویج پیاده‌روی و دوچرخه سواری	۱۲. احیای از حفظ ویژگی‌ها و کیفیت چشم‌انداز بصری	۱۳. توجه به اصول معماری	۱۴. توجه به عامل زمینه محیطی
aj	۰/۱۳۱	۰/۰۱۸	۰/۰۶۱	۰/۰۲۳	۰/۰۲۵	۰/۰۵۴	۰/۱۰	۰/۰۷	۰/۰۵	۰/۰۴	۰/۰۹	۰/۰۸	۰/۰۲	۰/۱۳۰
طرح منظرسازی و ارتقای کیفی بدنه‌های خیابان جمهوری اسلامی	۱۶	۹	۲۵	۲۵	۲۵	۲۵	۰	۹	۴	۴	۴	۲۵	۴	۲۵
۱۱ طرح بازپرایی جداره‌های تاریخی شهر تبریز - راسته گرجی لر	۹	۰	۴	۹	۰	۲۵	۰	۲۵	۰	۰	۴	۲۵	۲۵	۰
۱۱ طرح بازپرایی جداره‌های تاریخی شهر تبریز - محور پاساژ	۴	۰	۴	۹	۰	۲۵	۰	۹	۰	۰	۴	۲۵	۲۵	۲۵
۱۱ طرح بازپرایی جداره‌های تاریخی شهر تبریز - مغازه‌های سنگی	۴	۰	۴	۹	۰	۲۵	۰	۲۵	۰	۴	۴	۲۵	۴	۹
۱۱ طرح بازپرایی جداره‌های تاریخی شهر تبریز - امام میدان ساعت	۴	۱	۰	۹	۰	۲۵	۰	۲۵	۰	۴	۰	۲۵	۲۵	۲۵
۱۱ طرح ساماندهی بلوک تربیت	۲۵	۲۵	۴	۲۵	۰	۲۵	۹	۲۵	۲۵	۴	۰	۲۵	۰	۲۵
۱۱ طرح مطالعاتی ارزیابی و مشارکت‌سنجی بافت فرسوده محله چخورلار تبریز	۲۵	۰	۹	۹	۰	۰	۰	۲۵	۰	۹	۰	۹	۴	۰
۱۱ طرح احیای بافت فرسوده بلوک گلستان	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۱ طرح بلوک میازمیر	۹	۰	۹	۹	۰	۲۵	۹	۹	۲۵	۲۵	۹	۲۵	۲۵	۲۵
جمع	۹۷	۳۵	۵۹	۱۰۴	۲۵	۱۷۵	۱۸	۱۶۱	۵۴	۵۰	۲۵	۱۸۴	۱۱۲	۱۳۴

جدول شماره ۶. ماتریس نرمال - گرفتن جذر مجموع هر ستون و تقسیم بر عدد ماتریس تصمیم گیری

۱. ارائه درک درست از بافت	۲. چگونگی بهره گیری از دستورالعمل های طراحی	۳. ارتقای ویژگی های منحصر به فرد محدوده	۴. رعایت تناسبیات با توجه به کلیات توسعه	۵. بهینه سازی مصرف انرژی	۶. ایجاد بدنه های متناسب با فضاهای عمومی و ایجاد فضاهای خلاقانه	۷. توجه به تصویر ذهنی شهروندان	۸. حمایت از کاربری متناسب	۹. تأمین فضاهای شهری برای اوقات فراغت	۱۰. ایجاد فرصت رفت و آمد	۱۱. ترویج پیاده روی و دوچرخه سواری	۱۲. اطمینان از حفظ ویژگی ها و کیفیت چشم انداز بصری	۱۳. توجه به اصول اساسی معماری	۱۴. توجه به عامل زمینه محیطی با ارزش تاریخی
<i>aij</i>	۰/۱۳۱	۰/۰۱۸	۰/۰۶۱	۰/۰۲۳	۰/۰۲۴۸۷	۰/۰۵۳۵۰۱ ۹	۰/۰۹۸۵۹ ۵	۰/۰۶۵۲۹ ۲	۰/۰۵۳۷۳ ۱	۰/۰۳۸ ۵	۰/۰۸۸۲ ۸	۰/۰۲۳۲	۰/۱۲۹۹۳۵
طرح منظرسازی و ارتقای کیفی بدنه های خیابان جمهوری اسلامی	۰/۴۰۶	۰/۵۰۷	۰/۶۵۱	۰/۴۹۰	۱/۰۰۰	۰/۳۷۸	۰/۰۰۰	۰/۲۳۶	۰/۲۷۲	۰/۲۸۳	۰/۴۰۰	۰/۳۶۹	۰/۴۳۲
۱۱ طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - راسته گرجی لار	۰/۳۰۵	۰/۰۰۰	۰/۲۶۰	۰/۲۹۴	۰/۰۰۰	۰/۳۷۸	۰/۰۰۰	۰/۳۹۴	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۴۰۰	۰/۳۶۹	۰/۴۷۲
۱۱ طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - محور پاساژ	۰/۲۰۳	۰/۰۰۰	۰/۲۶۰	۰/۲۹۴	۰/۰۰۰	۰/۳۷۸	۰/۰۰۰	۰/۲۳۶	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۴۰۰	۰/۳۶۹	۰/۴۷۲
۱۱ طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - مغازه های سنگی	۰/۲۰۳	۰/۰۰۰	۰/۲۶۰	۰/۲۹۴	۰/۰۰۰	۰/۳۷۸	۰/۰۰۰	۰/۳۹۴	۰/۰۰۰	۰/۲۸۳	۰/۴۰۰	۰/۳۶۹	۰/۱۸۹
۱۱ طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - امام میدان ساعت	۰/۲۰۳	۰/۱۶۹	۰/۰۰۰	۰/۲۹۴	۰/۰۰۰	۰/۳۷۸	۰/۰۰۰	۰/۳۹۴	۰/۰۰۰	۰/۲۸۳	۰/۰۰۰	۰/۳۶۹	۰/۴۷۲
۱۱ طرح ساماندهی بلوک تربیت	۰/۵۰۸	۰/۸۴۵	۰/۲۶۰	۰/۴۹۰	۰/۰۰۰	۰/۳۷۸	۰/۷۰۷	۰/۳۹۴	۰/۶۸۰	۰/۲۸۳	۰/۰۰۰	۰/۳۶۹	۰/۴۳۲
۱۱ طرح مطالعاتی ارزیابی و مشارکت سنجی بافت فرسوده محله چخور لار تبریز	۰/۵۰۸	۰/۰۰۰	۰/۳۹۱	۰/۲۹۴	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۳۹۴	۰/۰۰۰	۰/۴۲۴	۰/۰۰۰	۰/۲۲۱	۰/۱۸۹
۱۱ طرح احیای بافت فرسوده بلوک گلستان	۰/۱۰۲	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۳۶	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
۱۱ طرح بلوک میارمیار	۰/۳۰۵	۰/۰۰۰	۰/۳۹۱	۰/۲۹۴	۰/۰۰۰	۰/۳۷۸	۰/۷۰۷	۰/۲۳۶	۰/۶۸۰	۰/۷۰۷	۰/۶۰۰	۰/۳۶۹	۰/۴۷۲

جدول شماره ۷. ماتریس نرمال وزنی: ضرب وزن معیار بر عدد هر بخش

۱. ارائه درک درست از بافت	۲. چگونگی بهره گیری از دستورالعمل های طراحی	۳. ارتقای ویژگی های منحصر به فرد محدوده	۴. رعایت تناسبیات با توجه به کلیات توسعه	۵. بهینه سازی مصرف انرژی	۶. ایجاد بدنه های متناسب با فضاهای عمومی و ایجاد فضاهای خلاقانه	۷. توجه به تصویر ذهنی شهروندان	۸. حمایت از کاربری متناسب	۹. تأمین فضاهای شهری برای اوقات فراغت	۱۰. ایجاد فرصت رفت و آمد	۱۱. ترویج پیاده روی و دوچرخه سواری	۱۲. اطمینان از حفظ ویژگی ها و کیفیت چشم انداز بصری	۱۳. توجه به اصول اساسی معماری	۱۴. توجه به عامل زمینه محیطی با ارزش تاریخی
<i>aij</i>	۰/۱۳۱	۰/۰۱۸	۰/۰۶۱	۰/۰۲۳	۰/۰۲۵	۰/۰۵۴	۰/۰۹۹	۰/۰۶۵	۰/۰۵۴	۰/۰۳۹	۰/۰۸۸	۰/۰۸۳	۰/۱۲۰
طرح منظرسازی و ارتقای کیفی بدنه های خیابان جمهوری اسلامی	۰/۰۵۳	۰/۰۰۹	۰/۰۴۰	۰/۰۱۱	۰/۰۲۵	۰/۰۲۰	۰/۰۰۰	۰/۰۱۵	۰/۰۱۵	۰/۰۱۱	۰/۰۳۵	۰/۰۰۴	۰/۰۵۶
۱۱ طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - راسته گرجی لار	۰/۰۴۰	۰/۰۰۰	۰/۰۱۶	۰/۰۰۷	۰/۰۰۰	۰/۰۲۰	۰/۰۰۰	۰/۰۲۶	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۳۵	۰/۰۱۱	۰/۰۰۰
۱۱ طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - محور پاساژ	۰/۰۲۷	۰/۰۰۰	۰/۰۱۶	۰/۰۰۷	۰/۰۰۰	۰/۰۲۰	۰/۰۰۰	۰/۰۱۵	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۳۵	۰/۰۳۱	۰/۰۵۶
۱۱ طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - مغازه های سنگی	۰/۰۲۷	۰/۰۰۰	۰/۰۱۶	۰/۰۰۷	۰/۰۰۰	۰/۰۲۰	۰/۰۰۰	۰/۰۲۶	۰/۰۰۰	۰/۰۱۱	۰/۰۳۵	۰/۰۰۴	۰/۰۳۴
۱۱ طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - امام میدان ساعت	۰/۰۲۷	۰/۰۰۳	۰/۰۰۰	۰/۰۰۷	۰/۰۰۰	۰/۰۲۰	۰/۰۰۰	۰/۰۲۶	۰/۰۰۰	۰/۰۱۱	۰/۰۳۵	۰/۰۳۱	۰/۰۵۶
۱۱ طرح ساماندهی بلوک تربیت	۰/۰۶۷	۰/۰۱۵	۰/۰۱۶	۰/۰۱۱	۰/۰۰۰	۰/۰۲۰	۰/۰۷۰	۰/۰۲۶	۰/۰۲۷	۰/۰۱۱	۰/۰۰۰	۰/۰۳۱	۰/۰۵۶
۱۱ طرح مطالعاتی ارزیابی و مشارکت سنجی بافت فرسوده محله چخور لار تبریز	۰/۰۶۷	۰/۰۰۰	۰/۰۲۴	۰/۰۰۷	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۲۶	۰/۰۰۰	۰/۰۱۶	۰/۰۰۰	۰/۰۱۸	۰/۰۰۴
۱۱ طرح احیای بافت فرسوده بلوک گلستان	۰/۰۱۳	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۱۵	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
۱۱ طرح بلوک میارمیار	۰/۰۴۰	۰/۰۰۰	۰/۰۲۴	۰/۰۰۷	۰/۰۰۰	۰/۰۲۰	۰/۰۷۰	۰/۰۱۵	۰/۰۲۷	۰/۰۲۷	۰/۰۵۳	۰/۰۳۱	۰/۰۵۶

جدول شماره ۸. پیدا کردن کمترین و بیشترین عدد هر ستون و تفاضل آن

f max	۰/۰۶۷	۰/۰۱۵	۰/۰۴۰	۰/۰۱۱	۰/۰۲۵	۰/۰۲۰	۰/۰۷۰	۰/۰۲۶	۰/۰۳۷	۰/۰۲۷	۰/۰۵۳	۰/۰۳۱	۰/۰۱۱	۰/۰۵۶
f min	۰/۰۱۳	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۷	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۱۵	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۱۸	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
f+ - f-	۰/۰۵۳	۰/۰۱۵	۰/۰۴۰	۰/۰۰۴	۰/۰۲۵	۰/۰۲۰	۰/۰۷۰	۰/۰۱۰	۰/۰۳۷	۰/۰۲۷	۰/۰۵۳	۰/۰۱۲	۰/۰۱۱	۰/۰۵۶

جدول شماره ۹. f max منهای مقدار قبلی

۱. ارائه برگ درست از یافت	۲. چگونگی بهره گیری از دستورالعمل های طراحی	۳. ارتقای ویژگی های منحصر به فرد محدوده	۴. رعایت تناسبیات با توجه به مفاهیم توسعه	۵. پهنه سازی مصرف انرژی	۶. ایجاد بدنه های مناسب با فضاهای عمومی و ایجاد فضاهای خلوت	۷. توجه به تصویر ذهنی شهر و نشان	۸. حمایت از کاربری مختلط	۹. نامین فضاهای شهری برای اوقات فراغت	۱۰. ایجاد فرصت رفت و آمد	۱۱. ترویج پیاده روی و دوچرخه سواری	۱۲. اطمینان از حفظ ویژگی ها و کیفیت چشم انداز بصری	۱۳. توجه به اصول اساسی معماری	۱۴. توجه به عامل زمینه محیطی یا ارزش تاریخی
۰/۱۳۱	۰/۰۱۸	۰/۰۶۱	۰/۰۲۳	۰/۰۲۵	۰/۰۵۴	۰/۰۹۹	۰/۰۶۵	۰/۰۵۴	۰/۰۳۹	۰/۰۸۸	۰/۰۸۳	۰/۰۲۳	۰/۱۳۰
طرح منظر سازی و ارتقای کیفی بدنه های خلیان جمهوری اسلامی	۰/۰۱۳	۰/۰۰۶	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۷۰	۰/۰۱۰	۰/۰۲۲	۰/۰۱۶	۰/۰۱۸	۰/۰۰۰	۰/۰۰۷	۰/۰۰۰
[۱] طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - راسنه گرجی لر	۰/۰۲۷	۰/۰۱۵	۰/۰۲۴	۰/۰۰۴	۰/۰۲۵	۰/۰۷۰	۰/۰۰۰	۰/۰۳۷	۰/۰۲۷	۰/۰۱۸	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۵۶
[۱] طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - مجور پاساژ	۰/۰۴۰	۰/۰۱۵	۰/۰۲۴	۰/۰۰۴	۰/۰۲۵	۰/۰۷۰	۰/۰۱۰	۰/۰۳۷	۰/۰۲۷	۰/۰۱۸	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
[۱] طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - مغازه های سنگی	۰/۰۴۰	۰/۰۱۵	۰/۰۲۴	۰/۰۰۴	۰/۰۲۵	۰/۰۷۰	۰/۰۰۰	۰/۰۳۷	۰/۰۱۶	۰/۰۱۸	۰/۰۰۰	۰/۰۰۷	۰/۰۲۲
[۱] طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - امام میدان ساعت	۰/۰۴۰	۰/۰۱۲	۰/۰۴۰	۰/۰۰۴	۰/۰۲۵	۰/۰۷۰	۰/۰۰۰	۰/۰۳۷	۰/۰۱۶	۰/۰۵۳	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
[۱] طرح ساماندهی بلوک تزیینت	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۲۴	۰/۰۰۰	۰/۰۲۵	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۱۶	۰/۰۵۳	۰/۰۰۰	۰/۰۱۱	۰/۰۰۰
[۱] طرح مطالعاتی ارزیابی و مشاورت سنجی بافت فرسوده محله چخورلاز تبریز	۰/۰۰۰	۰/۰۱۵	۰/۰۱۶	۰/۰۰۴	۰/۰۲۵	۰/۰۲۰	۰/۰۰۰	۰/۰۳۷	۰/۰۱۱	۰/۰۵۳	۰/۰۱۲	۰/۰۰۷	۰/۰۵۶
[۱] طرح احیای بافت فرسوده بلوک گلستان	۰/۰۵۳	۰/۰۱۵	۰/۰۴۰	۰/۰۱۱	۰/۰۲۵	۰/۰۲۰	۰/۰۱۰	۰/۰۳۷	۰/۰۲۷	۰/۰۵۳	۰/۰۳۱	۰/۰۱۱	۰/۰۵۶
[۱] طرح بلوک میازیمار	۰/۰۲۷	۰/۰۱۵	۰/۰۱۶	۰/۰۰۴	۰/۰۲۵	۰/۰۰۰	۰/۰۱۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

جدول شماره ۱۰. محاسبه S, R

$$S_j = \sum_{i=1}^n w_i \cdot \frac{f_i^* - f_{ij}}{f_i^* - f_i^-}; \quad R_j = \max_i \left[w_i \cdot \frac{f_i^* - f_{ij}}{f_i^* - f_i^-} \right]$$

	۱. ارائه برگ درست از یافت	۲. چگونگی بهره گیری از دستورالعمل های طراحی	۳. ارتقای ویژگی های منحصر به فرد محدوده	۴. رعایت تناسبیات با توجه به مفاهیم توسعه	۵. پهنه سازی مصرف انرژی	۶. ایجاد بدنه های مناسب با فضاهای عمومی و ایجاد فضاهای خلوت	۷. توجه به تصویر ذهنی شهر و نشان	۸. حمایت از کاربری مختلط	۹. نامین فضاهای شهری برای اوقات فراغت	۱۰. ایجاد فرصت رفت و آمد	۱۱. ترویج پیاده روی و دوچرخه سواری	۱۲. اطمینان از حفظ ویژگی ها و کیفیت چشم انداز بصری	۱۳. توجه به اصول اساسی معماری	۱۴. توجه به عامل زمینه محیطی یا ارزش تاریخی	S	R
۰/۱۳۱	۰/۰۱۸	۰/۰۶۱	۰/۰۲۳	۰/۰۲۵	۰/۰۵۴	۰/۰۹۹	۰/۰۶۵	۰/۰۵۴	۰/۰۳۹	۰/۰۸۸	۰/۰۸۳	۰/۰۲۳	۰/۱۳۰	۰/۰۰۰	۰/۳۰۲	۰/۰۹۹
طرح منظر سازی و ارتقای کیفی بدنه های خلیان جمهوری اسلامی	۰/۰۲۳	۰/۰۰۷	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۹۹	۰/۰۶۵	۰/۰۳۲	۰/۰۲۲	۰/۰۲۹	۰/۰۰۰	۰/۰۰۴	۰/۰۰۰	۰/۰۲۰	۰/۰۹۹	
[۱] طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - راسنه گرجی لر	۰/۰۶۶	۰/۰۱۸	۰/۰۲۷	۰/۰۲۳	۰/۰۲۵	۰/۰۹۹	۰/۰۰۰	۰/۰۵۴	۰/۰۳۹	۰/۰۲۹	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۱۰	۰/۵۱۷	۰/۱۳۰
[۱] طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - مجور پاساژ	۰/۰۹۹	۰/۰۱۸	۰/۰۲۷	۰/۰۲۳	۰/۰۲۵	۰/۰۹۹	۰/۰۶۵	۰/۰۵۴	۰/۰۳۹	۰/۰۲۹	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۴۸۶	۰/۰۹۹
[۱] طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - مغازه های سنگی	۰/۰۹۹	۰/۰۱۸	۰/۰۲۷	۰/۰۲۳	۰/۰۲۵	۰/۰۹۹	۰/۰۰۰	۰/۰۵۴	۰/۰۲۳	۰/۰۲۹	۰/۰۰۰	۰/۰۱۴	۰/۰۵۲	۰/۲۷۱	۰/۲۷۱	۰/۰۹۹
[۱] طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - امام میدان ساعت	۰/۰۹۹	۰/۰۱۶	۰/۰۶۱	۰/۰۲۳	۰/۰۲۵	۰/۰۹۹	۰/۰۰۰	۰/۰۵۴	۰/۰۲۳	۰/۰۸۸	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۴۸۵	۰/۴۸۵	۰/۰۹۹
[۱] طرح ساماندهی بلوک تزیینت	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۲۷	۰/۰۰۰	۰/۰۲۵	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۲۳	۰/۰۸۸	۰/۰۰۰	۰/۰۰۲	۰/۰۰۰	۰/۱۶۶	۰/۱۶۶	۰/۰۸۸
[۱] طرح مطالعاتی ارزیابی و مشاورت سنجی بافت فرسوده محله چخورلاز تبریز	۰/۰۰۰	۰/۰۱۸	۰/۰۲۴	۰/۰۲۳	۰/۰۲۵	۰/۰۵۴	۰/۰۹۹	۰/۰۵۴	۰/۰۱۵	۰/۰۸۸	۰/۰۸۳	۰/۰۱۴	۰/۱۳۰	۰/۲۶۶	۰/۲۶۶	۰/۱۳۰
[۱] طرح احیای بافت فرسوده بلوک گلستان	۰/۱۳۱	۰/۰۱۸	۰/۰۶۱	۰/۰۵۷	۰/۰۲۵	۰/۰۵۴	۰/۰۹۹	۰/۰۶۵	۰/۰۵۴	۰/۰۳۹	۰/۰۸۸	۰/۰۲۰	۰/۰۲۲	۰/۰۲۹	۰/۰۲۹	۰/۱۳۱
[۱] طرح بلوک میازیمار	۰/۰۶۶	۰/۰۱۸	۰/۰۲۴	۰/۰۲۳	۰/۰۲۵	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۶۵	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۲۰	۰/۲۲۰	۰/۰۶۶

S	0/054	R-	0/099
S*	0/000	R*	0/000
S - S*	0/054	R- - R*	0/099

$$Q_i = v \left[\frac{S_i - S^*}{S^- - S^*} \right] + (1-v) \left[\frac{R_i - R^*}{R^- - R^*} \right]$$

شرط اول: مزیت قابل قبول

a" آلترناتیو با موقعیت دوم در لیست رتبه بندی Q

شرط دوم: ثبات قابل قبول در تصمیم گیری

آلترناتیو a' همچنین باید دارای بالاترین رتبه در لیست رتبه بندی R یا S یا هر دو باشد.

اگر یکی از دو شرط برقرار نشود، مجموعه ای از راه حل های توافقی پیشنهاد می گردد:

آلترناتیوهای a' و a"، اگر فقط شرط دوم برقرار نباشد.

آلترناتیوهای a^m, ..., a'', a', a"، اگر شرط اول برقرار نباشد.

a^m به کمک رابطه زیر برای بیشترین مقدار m تعیین می شود.

$$Q(a') - Q(a^m) < 1/(i-1)$$

جدول ۱۱. تعیین سیاست های مورد تأکید در طرح های طراحی شهری بخش مرکزی شهر تبریز

R	S	Q	
۰/۰۶۶	۰/۱۹۶	۰/۰۰۰	۱۱ طرح بلوک میارمیار
۰/۰۸۸	۰/۲۲۰	۰/۰۰۰	۱۱ طرح ساماندهی بلوک تربیت
۰/۰۹۹	۰/۳۰۲	۰/۵۰۰	طرح منظرسازی و ارتقای کیفی بدنه های خیابان جمهوری اسلامی
۰/۰۹۹	۰/۴۷۱	۰/۵۰۰	۱۱ طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - محور پاساژ
۰/۰۹۹	۰/۴۸۵	۰/۵۰۰	۱۱ طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - امام میدان ساعت
۰/۰۹۹	۰/۴۸۶	۰/۵۰۰	۱۱ طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - محور پاساژ
۰/۱۳۰	۰/۵۱۷	۰/۵۰۰	۱۱ طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - راسته گرجی لر
۰/۱۳۰	۰/۶۲۶	۱/۰۰۰	۱۱ طرح مطالعاتی ارزیابی و مشارکت سنجی بافت فرسوده محله چخورلار تبریز
۰/۱۳۱	۱/۰۴۹	۱/۰۰۰	۱۱ طرح احیای بافت فرسوده بلوک گلستان

جهت تعیین اهمیت انعکاس هریک از سیاست های طرح های طراحی شهری بخش مرکزی شهر تبریز لازم است مقایسه ای بین میانگین نمره کسب شده از نظر کارشناسان دست یافت.

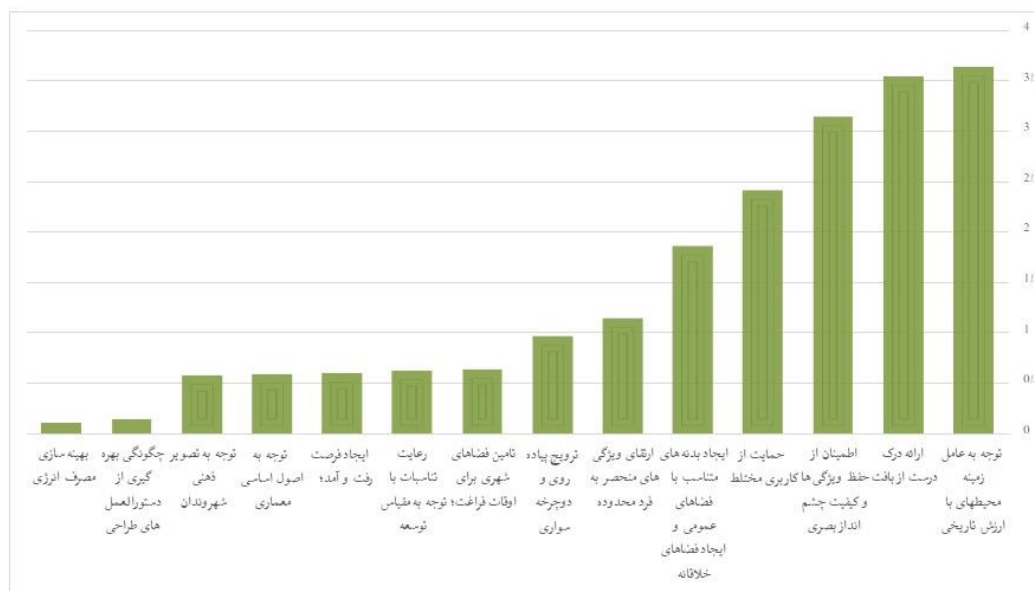
جدول شماره ۱۲. میانگین امتیاز اهمیت سیاست‌های طراحی شهری بخش مرکزی شهر تبریز

ماتریس تصمیم‌گیری	ردیف	طرح منطقه‌ای و ارتقای کیفی بدنه های حیاتیان جمهوری اسلامی	طرح بازسازی جداره های تاریخی شهر تبریز - راست گرجی اثر	طرح بازسازی جداره های تاریخی شهر تبریز - محور پناز	طرح بازسازی جداره های تاریخی شهر تبریز - معاز	طرح بازسازی جداره های تاریخی شهر تبریز - امام	طرح ساماندهی بلوک تزیین میدان ساعت	طرح منطقه‌ای و مشارکت اوزاری و منجی بافت فرسوده محله جعفرولاز تبریز	طرح ایجاد بافت فرسوده بلوک گلستان	طرح بلوک مایمار	جمع	نمره ضریب‌وزن هر معیار
۱. ارائه درک درست از بافت	۰/۱۳۱	۴	۳	۲	۲	۲	۵	۵	۱	۳	۲۷	۳/۵۵
۲. چگونگی بهره‌گیری از دستورالعمل‌های طراحی	۰/۰۱۸	۳	۰	۰	۰	۱	۵	۰	۰	۰	۹	۰/۱۶
۳. ارتقای ویژگی‌های منحصر به فرد محدوده	۰/۰۶۱	۵	۲	۲	۲	۰	۲	۳	۰	۳	۱۹	۱/۱۶
۴. رعایت تناسب با توجه به مقیاس توسعه	۰/۰۴۳	۵	۳	۳	۳	۳	۵	۳	۰	۳	۲۸	۰/۶۳
۵. بهینه‌سازی مصرف انرژی	۰/۰۲۵	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵	۰/۱۲
۶. ایجاد بدنه‌های متناسب با فضاهای عمومی و ایجاد فضاهای خلاقانه	۰/۰۵۴	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۰	۰	۵	۳۵	۱/۸۷
۷. توجه به تصویر ذهنی شهروندان	۰/۰۹۹	۰	۰	۰	۰	۰	۳	۰	۰	۳	۶	۰/۵۹
۸. حمایت از کاربری مختلط	۰/۰۶۵	۳	۵	۳	۵	۵	۵	۵	۳	۳	۳۷	۲/۴۲
۹. تأمین فضاهای شهری برای اوقات فراغت	۰/۰۵۴	۲	۰	۰	۰	۰	۵	۰	۰	۵	۱۲	۰/۶۴
۱۰. ایجاد فرصت رفت و آمد	۰/۰۳۹	۲	۰	۰	۲	۲	۲	۳	۰	۵	۱۶	۰/۶۲
۱۱. ترویج پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری	۰/۰۸۸	۲	۲	۲	۲	۰	۰	۰	۰	۳	۱۱	۰/۹۷
۱۲. اطمینان از حفظ ویژگی‌ها و کیفیت چشم‌انداز بصری	۰/۰۸۳	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۳	۰	۵	۳۸	۳/۱۵
۱۳. توجه به اصول اساسی معماری	۰/۰۲۳	۲	۵	۵	۲	۰	۰	۲	۰	۵	۲۶	۰/۶۰
۱۴. توجه به عامل زمینه محیط‌های با ارزش تاریخی	۰/۱۳۰	۵	۰	۵	۳	۵	۵	۰	۰	۵	۲۸	۳/۶۴

جدول شماره ۱۳. رتبه‌بندی میزان انعکاس هر یک از سیاست‌های طراحی شهری در بخش مرکزی شهر تبریز

رتبه	جمع امتیاز	عناوین سیاستها
۱	۳/۶۳۸۱۸۴	توجه به عامل زمینه محیط‌های با ارزش تاریخی
۲	۳/۵۴۶۹۱۸	ارائه درک درست از بافت
۳	۳/۱۵۱۲۵۱	اطمینان از حفظ ویژگی‌ها و کیفیت چشم‌انداز بصری
۴	۲/۴۱۵۷۹۸	حمایت از کاربری مختلط
۵	۱/۸۷۲۵۶۵	ایجاد بدنه‌های متناسب با فضاهای عمومی و ایجاد فضاهای خلاقانه
۶	۱/۱۵۶۸۵۹	ارتقای ویژگی‌های منحصر به فرد محدوده
۷	۰/۹۷۰۱۷۷	ترویج پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری
۸	۰/۶۴۴۷۷۴	تأمین فضاهای شهری برای اوقات فراغت
۹	۰/۶۳۲۸۵۳	رعایت تناسب با توجه به مقیاس توسعه
۱۰	۰/۶۱۶۱۳۴	ایجاد فرصت رفت و آمد
۱۱	۰/۶۰۳۵۶	توجه به اصول اساسی معماری
۱۲	۰/۵۹۱۵۷۱	توجه به تصویر ذهنی شهروندان
۱۳	۰/۱۵۷۸۸۴	چگونگی بهره‌گیری از دستورالعمل‌های طراحی
۱۴	۰/۱۲۴۳۵۸	بهینه‌سازی مصرف انرژی

شکل ۲. رتبه‌بندی اهمیت هریک از سیاست‌های طراحی شهری در بخش مرکزی شهر تبریز

نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از تحقیق نشان داد که روش ویکور و مقایسه میانگین‌ها جهت ارزیابی کیفیت طراحی شهری بخش مرکزی و تاریخی شهر تبریز می‌تواند بکار رود و با توجه به پتانسیل‌های این برنامه‌ها می‌توان به رتبه‌بندی و در نتیجه اولویت‌بندی و برنامه‌ریزی مجدد تهیه این قبیل برنامه‌های طراحی محور دست یافت. همچنین طراحان شهری باید به این امر توجه نمایند که صرفاً توجه به ارائه درک از بافت و ارائه چشم‌انداز بصری کافی نیست و باید سایر معیارهای سیاست‌گذاری طراحی شهری مورد توجه قرار گیرد. امروزه توسعه شهری از پدیده‌های مهم عصر حاضر است و تمایل به طراحی و برنامه‌ریزی شهرها کلید مهمی جهت دستیابی به شهرهای موفق، سرزنده، امن، پایدار و سالم است اما توجه طراحی شهری فقط به جنبه‌های زیبا شناسانه و بصری و ظاهری معطوف شده و دل‌نگرانی‌ها فقط به جنبه‌های کالبدی می‌پردازد. درحالی‌که مباحث مهم دیگر طراحی شهری از جمله بهینه‌سازی مصرف انرژی، توجه به توسعه فضاهای عمومی و توسعه پیاده‌روها و مسیرهای دوچرخه‌سواری، در توجه به نقش مردم و نیازهای آنان به بوته فراموشی سپرده شده است. چنانچه در طراحی و برنامه‌ریزی شهری به جنبه انسانی توسعه، دستیابی به فضای باکیفیت محیطی بالا و درشان مردم و ارتقای کیفیت در عرصه عمومی توجه شایانی می‌شود. بر اساس چنین تفکری است که فضاهای عمومی و توسعه فعالیت‌های اجتماعی در این عرصه‌ها مورد توجه است. در این مطالعه با مروری بر مبانی نظری به برنامه‌ریزی طراحی محور تأکید شده است و سیاست‌های طراحی شهری که به‌نوعی می‌بایست در محتوای برنامه‌های طراحی محور مورد توجه قرار گیرد و شامل شود را استخراج نمود راهنماهای سیاست‌های طراحی شهری مورد نیاز در فرایند توسعه پیشنهادی محدوده‌های مورد طراحی شامل سیاست‌هایی است که با فرایند طراحی شهری، هویت مکان‌ها، در ارتباط با کاربری‌های عمومی و اختلاط کاربری، حرکت و دسترسی، چشم‌انداز بصری و تنوع زیستی، کیفیت بالای فرایند معماری و همچنین سیاست‌های طراحی شهری در حفاظت از میراث فرهنگی و تاریخی را شامل می‌شود. با ارزیابی محتوای سیاست‌های طرح‌های موضعی و سطح خرد بخش مرکزی شهر تبریز (منطقه ۸) که بیشترین تعداد برنامه‌های طراحی محور را در خود داشت و این برنامه‌ها در واقع به دنبال ایجاد نقش طراحی در خلق مکان‌هایی باکیفیت و کارکرد مطلوب باشند اما این محتوا کاستی‌هایی را نشان داد.

با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهاد می شود جهت انجام اقدامات اجرایی از نتایج این تحقیق استفاده شود همچنین پیشنهاد می گردد تا از روش های دیگر ارزیابی بهره گیرد و در مطالعات پژوهشی آینده استفاده گردد و نیز سایر سطوح طراحی شهری مثل طرح جامع سوم شهر تبریز و طرح های تفصیلی محور تاریخی و فرهنگی شهر تبریز در لیست این ارزیابی ها قرار گیرد.

حامی مالی

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

سهم نویسندگان

این مقاله مستخرج از کار رساله است، کارهای میدانی، تحلیل و نگارش مقاله توسط نویسنده اول و دوم مقاله انجام شده است؛ صحت، تأیید و راهنمایی در تدوین مقاله توسط نویسنده اول صورت گرفته است.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان، از همه افراد، به دلیل مشاوره و راهنمایی علمی و مشارکتشان در این مقاله تشکر و قدردانی می نمایند.

ORCID

Soheila Hamidzadeh khiavi

 <https://orcid.org/0000-0001-9562-7735>

منابع

- آذر، علی. (۱۴۰۲). نقش پارک ها در ارتقای شاخص های اجتماعی - سلامتی شهروندان با تأکید بر عوامل دافعه محیط های سکونت و جاذبه فضاهای سبز؛ مطالعه موردی پارک های منطقه ای تبریز، پژوهش های جغرافیای برنامه ریزی شهری، دوره ۱۱، شماره ۱، صص ۲۹-۱.
- بنتلی و همکاران (۱۳۸۵) «محیط های پاسخ ده»، دکتر مصطفی بهزاد فر، انتشارات دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران
- بنکدار و همکاران، (۱۳۹۱)، بررسی تطبیقی جایگاه اسناد طراحی شهری در نظام برنامه ریزی ایران و انگلستان، دوفصلنامه دانشگاه هنر، نامه معماری و شهرسازی، شماره ۸، تابستان و بهار ۱۳۹۱.
- گلکار، کوروش. (۱۳۸۰). مؤلفه های سازنده کیفیت طراحی شهری. صفحه، ۱۱(۳۲)، ۳۸-۶۵
- طرح منظرسازی و ارتقای کیفی بدنه های خیابان جمهوری اسلامی، معاونت شهرسازی شهرداری تبریز .
- طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - راسته گرجی لر معاونت شهرسازی شهرداری تبریز
- طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - محور پاساژ معاونت شهرسازی شهرداری تبریز
- طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - مغازه های سنگی، معاونت شهرسازی شهرداری تبریز
- طرح بازپیرایی جداره های تاریخی شهر تبریز - امام میدان ساعت، معاونت شهرسازی شهرداری تبریز
- طرح ساماندهی بلوک تربیت، معاونت شهرسازی شهرداری تبریز

طرح مطالعاتی ارزیابی و مشارکت سنجی بافت فرسوده محله چوخورلار تبریز

طرح احیای بافت فرسوده بلوک گلستان، معاونت شهرسازی شهرداری تبریز

طرح بلوک میارمیار، معاونت شهرسازی شهرداری تبریز

طرح تفصیلی منطقه تاریخی فرهنگی تبریز، معاونت شهرسازی شهرداری تبریز

Carmona, M., Magalhães, C. D. & Hammond, L. (2008). Public space: the management dimension. Routledge.

Carmona, M., Latham, I., Swenarton, M. & Chatwin, J. (1996). The value of urban design. research Project Commissioned by CABE DETR to Examine the Value Added by Good Urban Design .London: Thomas Telford Publishing.

Carmona, M., Heath, T., Tiesdell, S. & Oc, T. (2003). Public places, urban spaces: the dimensions of urban design. Routledge.

Carmona, M., Magalhães, C. D. & Hammond, L. (2008). Public space: the management dimension. Routledge.

Carmona, M. (2013). The Place-shaping Continuum: A Theory of Urban Design Process. *Journal of Urban Design*, 19(1), 2–36. <https://doi.org/10.1080/13574809.2013.854695>

Chen, F. (2016). The design dimension of China's planning system: urban design for development control. *International Planning Studies*, 21(1), 81-100.

Jacobs, J. (1961). The death and life of great American citie New York: Vintage.

Madanipour, A. (2003). Public and private spaces of the city. Routledge.

Mehta, V. & Palazzo, D.)2020(. Companion to Public Space.UK: Routledge.

PPS. (2000). How to turn a place around: a handbook for creating successful public spaces. Project for Public Spaces Incorporated.

Hubbard, Phil. (1995).Urban Design and City Regeneration: Social Representations of Entrepreneurial Landscapes,urban study,Volume 33, Issue 8.

Lang, J. (2005) Urban Design: A Typology of Procedures and Products, Oxford: Architectural Press.